

## บทที่ 2

### วรรณคดี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์คุณลักษณะไทย คุณค่า และกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 2.1 แนวคิดด้านวัฒนธรรม
  - 2.1.1 ความหมายของวัฒนธรรม
  - 2.1.2 ประเภทของวัฒนธรรม
  - 2.1.3 องค์ประกอบของวัฒนธรรม
  - 2.1.4 การพัฒนาวัฒนธรรม
  - 2.1.5 การศึกษากับการถ่ายทอดวัฒนธรรม
- 2.2 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
  - 2.2.1 แนวคิดการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน
  - 2.2.2 แนวคิดการพัฒนาสังคมด้วยวัฒนธรรมไทย
  - 2.2.3 ทฤษฎีและแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
  - 2.2.4 แนวคิดการพัฒนาพลศึกษากับพัฒนามนุษย์
- 2.3 ทฤษฎีคุณค่า
- 2.4 คุณลักษณะไทย
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

#### 2.1 แนวคิดด้านวัฒนธรรม

...ชาติไทยของเรามีความเจริญด้วยศิลปวัฒนธรรม จรรยา และศิลปะวัฒนธรรม อันครบถ้วนทุกสาขาสืบทอดต่อเนื่องกันมาแต่บรรพกาล สิ่งเหล่านี้เป็นสมบัติล้ำค่าและเป็นนิมิตหมายสำคัญอย่างเอกที่แสดงให้เห็นความเป็นชาติไทย คนไทย ซึ่งแตกต่างจากชาติอื่น คนอื่น จึงเป็นสิ่งที่คนไทย พึงศึกษาให้เห็นแจ้งถึงคุณค่า และพยายามถนอมรักษาไว้ด้วยความรู้ความสามารถ และความฉลาด รอบคอบ เพื่อมิให้ต้องสูญหาย หรือแปรสภาพไปในทางเสื่อม ในการนี้ทุกคนจะต้องทราบแก้ไขโดยตระหนักว่าการศึกษาและรักษาวัฒนธรรม

ไทย แท้จริงคือ การจรรโลงรักษาอิสรภาพ และความเป็นไทยของชาติไทยและคนไทย  
แต่ละคนไว้ นั่นเอง...

(พระราชดำรัส สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี: 22 เมษายน พ.ศ.2537)

### 2.1.1 ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดย  
วิถีทางที่จะทำให้มนุษย์อยู่ในโลกได้ด้วยความผาสุก มนุษย์จึงสร้างวัฒนธรรมขึ้นเพื่อการดำรงชีวิตและการ  
สืบทอดเผ่าพันธุ์

ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

เกษม อุทยานิน อ้างถึงใน วิเชียร รักการ (2529: 25) กล่าวว่า

...วัฒนธรรมเป็นบรรดาแบบอย่างทั้งปวง ที่ควบคุมความเป็นอยู่ร่วมกันของมนุษย์ เพื่อให้  
มนุษย์ได้รับความสำเร็จในความต้องการทางสังคม...

อมรา พงศาพิชญ์ (2534: 1-2) อาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษย์วิทยา ได้กล่าวถึง  
วัฒนธรรมไว้ว่า

...วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มีใช้สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญญาตญาณ ฉะนั้น  
วัฒนธรรมคือ ระบบในสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น มีใช้ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ตาม  
สัญญาตญาณ ....วัฒนธรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ในสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาก แล้วจึงสอนให้  
คนรุ่นหลัง ๆ ได้เรียนรู้หรือนำไปปฏิบัติ วัฒนธรรมจึงต้องมีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอด...

นายอามาตู่ มานิตาริ เอ็มโบว์ อดีตผู้อำนวยการใหญ่องค์การศึกษาศึกษาวิทยาศาสตร์และ  
วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (อ้างถึงใน สมคิด โชติภาวนิชย์, 2531) กล่าวว่า

...วัฒนธรรมในความหมายสากล คือ ผลผลิตขั้นสุดท้ายของสรรพสิ่ง ซึ่งสังคมใดสังคมหนึ่ง  
ได้สร้างสรรค์สั่งสมมาเป็นเวลาช้านาน และในปัจจุบันก็ยังคงดำเนินการสร้างสรรอยู่อย่าง  
ต่อเนื่อง ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ เป็นสิ่งหนึ่งที่หล่อหลอมความคิดใคร่ครวญ และการ

จินตนาการของชุมชนนั้น ทำให้สามารถกำหนดวิถีทางที่เขาเหล่านั้นเป็นอยู่และมองเห็นโลก  
ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเปรียบเสมือนหัวใจของมนุษย์ที่กำหนดให้มีชีวิตอยู่ในสังคม...

**พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต) (2536: 1)** ได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมไว้ใน  
แสดงปาฐกถา 100 ปี พระยาอนุนานราชชน เมื่อ พ.ศ.2531 ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ความว่า

...วัฒนธรรมเป็นผลรวมแห่งการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรม ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบ  
ต่อกันมาของสังคมนั้น ๆ วัฒนธรรมรวมไปถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ทั้งหมดของสังคม  
ตั้งแต่ภายในจิตใจของคน ค่านิยม คุณค่าทางใจ คุณธรรม ลักษณะนิสัย แนวความคิด  
สติปัญญา ทาที วัชปฏิบัติของมนุษย์ต่อร่างกายและจิตใจของคน ลักษณะความสัมพันธ์  
ระหว่างมนุษย์ ตลอดจนความรู้ความเข้าใจ ทำที่การมองและการปฏิบัติของมนุษย์ต่อ  
สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมเป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ คุณธรรม  
ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอดและเจริญสืบต่อมาได้ และเป็นอยู่  
อย่างที่เป็นในปัจจุบัน...

**พระยาอนุนานราชชน (2515: 70, 110-115)** ผู้ซึ่งองค์การยูเนสโกได้ประกาศให้เป็นบุคคลที่มี  
ผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมระดับโลก ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า

...วัฒนธรรมคือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญ  
งอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม วัฒนธรรมคือวิถีแห่งชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่  
ถ่ายทอดกันได้ เรียนกันได้ เอาอย่างกันได้

วัฒนธรรมคือ สิ่งอันเป็นผลผลิตของส่วนรวม ที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อน  
สืบทอดกันมา เป็นประเพณีกันมา วัฒนธรรมคือ มรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้  
ให้เจริญงอกงาม สำหรับวัฒนธรรมไทยนั้น พื้นฐานหรือมูลฐานแห่งวัฒนธรรมไทยคือ  
ความรู้สึกลึกซึ้ง ซึ่งคิดเป็นทายาทมาจากมรดกแห่งสังคมของชาติไทย แล้วสืบทอดเป็น  
ประเพณีกันมา มีการแสดงออกทั้งสิ่งที่มองเห็นได้ และมองไม่เห็น จับต้องไม่ได้ แต่ว่ามี  
พลังแห่งบุคลิกลักษณะของชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นอยู่ในประวัติศาสตร์ในอดีต และวิถีแห่ง  
ชีวิต ในปัจจุบันของชาตินั้น...

นอกจากนี้ท่านได้กล่าวไว้ว่า (2531: 34)

...วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่คุณสร้างขึ้น จึงมีลักษณะเป็นทำนองเดียวกับคนซึ่งเป็นเจ้าของผู้สร้าง  
คือมีส่วนต่าง ๆ ที่คนปรุงแต่งและประกอบกันขึ้น เป็นองค์ประกอบแห่งวัฒนธรรม ซึ่งจะ

มีสภาพสูงหรือต่ำ เจริญหรือเสื่อมก็แล้วแต่คนผู้สร้างขึ้น...ถ้าวัฒนธรรมของชาติตายชาติก็ตาย แต่ถ้าชาติตายวัฒนธรรมของชาติบางอย่าง เช่น ศิลปะและวรรณคดีอาจไม่ตายตามก็ได้ เพราะมีชาติอื่นรับช่วงเอาไปสืบต่อเป็นวัฒนธรรมแห่งชาติของตน...

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535 ข) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ 2 ประการ คือ

#### วัฒนธรรมในความหมายทั่วไป

วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ชานซึ่ง ยอมรับ และใช้ปฏิบัติร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ

#### วัฒนธรรมในความหมายเชิงปฏิบัติการ

วัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญงอกงาม ซึ่งเป็นผลจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ จิตใจ สังคม และวัตถุ มีการสั่งสมสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง จนกลายเป็นแบบ แผนที่สามารถเรียนรู้และก่อให้เกิดผลิตรกรรมและผลิตผล ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี (2531: 37) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า "วัฒนธรรมหมายถึง ความดี ความงาม และความจริงใจในชีวิตมนุษย์ ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ และได้ตกทอดมาถึงเราในสมัยปัจจุบัน หรือที่ที่เราได้ปรับปรุงและสร้างสรรค์ขึ้นในสมัยของเราเอง"

จากความหมายทั้งหมด อาจพอสรุปได้ว่า วัฒนธรรมจะประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ เพราะวัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณ แต่วัฒนธรรมเป็นผลรวมทางด้านความคิดของมนุษย์ในแต่ละสังคม ซึ่งคนในแต่ละสังคมจะต้องเรียนรู้เพื่อกระทำได้ถูกต้องตามสังคมที่ตนอาศัยอยู่
2. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมเป็นสมบัติของส่วนรวม และถ่ายทอดจากบุคคลรุ่นก่อน ซึ่งเป็นผู้รักษาวัฒนธรรมเอาไว้สู่คนรุ่นต่อไป มีการสั่งสมถ่ายทอดต่อเนื่องไปเป็นกระแส
3. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย การเปลี่ยนแปลงบางอย่างอาจใช้เวลานานกว่าจะปรากฏให้เห็นได้ แต่บางอย่างอาจเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้มองเห็นการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจน

4. วัฒนธรรมอาจสลายตัวหรือตายไปได้ เมื่อคนในสังคมไม่มีการยอมรับ หรือไม่มีการถ่ายทอดต่อไป

อย่างไรก็ตาม ลักษณะทางวัฒนธรรมที่สำคัญนั้นจะต้องมี "ความจริงและความดีงามเป็นแกน" (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2537 ข: 3) จึงจะสามารถทำให้วัฒนธรรมนั้นดำรงอยู่ และเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงกับคนในสังคม พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2537 ข) ได้กล่าวถึงความจริงในตัว วัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมนั้นมาจากความจริง 3 ระดับคือ

ระดับรากฐานที่สุด ได้แก่ สัจธรรม คือ ตัวความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติของธรรมชาติ เป็นตัวแท้ที่สำคัญที่สุด

ต่อจากสัจธรรม ได้แก่ จริยธรรม เป็นข้อผูกพันที่โยงสัจธรรมนั้นเข้ากับชีวิตและสังคมของมนุษย์ เป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความดีงาม ซึ่งเป็นความจริงที่มนุษย์ต้องนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามความเป็นจริงของธรรมชาติ

และสุดท้าย ได้แก่ วัฒนธรรม เป็นรูปแบบหรือวิถีปฏิบัติตามจริยธรรมที่ปรากฏในวิถีชีวิตจริงของสังคมมนุษย์

สัจธรรมเป็นสิ่งที่คงตัว แต่วัฒนธรรมเป็นเรื่องของรูปแบบภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อย ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ถิ่นฐานบ้านเมือง และยุคสมัย เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการหรือการดำรงอยู่ของมนุษย์ขึ้นพื้นฐานตามธรรมชาติ

พระยาอนุมานราชธน (2498) ได้กล่าวถึง ลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรมว่า มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. มีสะสม คือ จะต้องมิของเดิม และมีการสะสมพอกพูน
2. มีปรับปรุง คือ จะต้องรู้จักดัดแปลงสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมของตนที่เห็นว่ายังบกพร่องอยู่ให้เหมาะสมแก่มัยแห่งความเป็นอยู่ของตน
3. มีถ่ายทอด คือ มีการกระทำวัฒนธรรมของตนให้แพร่หลาย มีอบรมและเผยแพร่แก่นุชนของตน ตลอดถึงคนอื่นให้เป็นผู้สืบต่อเอาไว้ไม่ให้ขาดตอน

ถ้าวัฒนธรรมใดบกพร่องด้วยลักษณะใดลักษณะหนึ่งใน 3 ประการนี้ วัฒนธรรมส่วนนั้นก็หมดสภาพแห่งความเจริญงอกงาม อันอาจมีผลสะท้อนไปถึงวัฒนธรรมส่วนอื่นให้บกพร่องไปด้วย

ชุตติ จิตพิทักษ์ (2528) กล่าวว่า "คำที่เป็นเครื่องหมายบ่งชี้ลักษณะอาการของวัฒนธรรม ได้แก่ แบบแผน การจดจำ และการถ่ายทอดกับการเรียนรู้"

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมจะต้องประกอบด้วยความคิด การสร้าง การสะสม การปรับปรุง แก้ไข และการถ่ายทอด

### 2.1.2 ประเภทของวัฒนธรรม

พระยาอนุมานราชธน (2531: 34) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้อย่างกว้าง ๆ 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขกาย เพื่อได้อยู่ดีกินดี มีความสะดวกสบายในการครองชีพ วัฒนธรรมประเภทนี้ได้แก่ สิ่งจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต 4 อย่าง และสิ่งอื่น ๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนอาวุธยุทธโธปกรณ์ที่เป็นเครื่องป้องกันตัว

2. วัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นสิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษา วิชาความรู้อันนำความคิดทางปัญญา เช่น ศาสนาและจรรยา ศิลปะและวรรณคดี กฎหมายและระเบียบประเพณี ซึ่งส่งเสริมความรู้สึทางจิตใจให้งอกงาม หรือสบายใจ

วัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้ ย่อมห้วพันและหล่อมล้ากันอยู่ ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งจะไม่สมบูรณ์ ถ้าวัฒนธรรมของชาติใดเจริญไปทางด้านใดด้านหนึ่งจนเกิดความไม่สมดุลกัน เช่น มีความเจริญทางวัตถุมากเกินไป แต่จิตใจไม่เจริญตาม ในที่สุดจะเป็นทรานชนรรม ในทางกลับกัน ถ้าวัตถุไม่เจริญแต่เจริญในทางจิตใจมากเกินไป จะเป็นการตัดขาดจากสังคม (พระยาอนุมานราชธน, 2531: 34) วัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้จึงต้องมีความสมดุลตามส่วน อันอยู่ในดุลยพินิจของสังคม

จากการประชุมระหว่างชาติ เรื่องนโยบายวัฒนธรรม ซึ่งจัดขึ้นโดยองค์การยูเนสโก ณ กรุงเวนิส พ.ศ.2513 ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี (2531) ได้จัดแบ่งประเภทของวัฒนธรรมตามหลักสากล ดังนี้

1. ศิลปกรรม ภาษาและวรรณคดี การละคอน นาฏศิลป์ วิจิตรศิลป์ การดนตรี สถาปัตยกรรม ประติมากรรม ศิลปกรรมที่เกิดใหม่ด้านวิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์

2. มนุษยศาสตร์ ศาสนา จริยธรรม ปรัชญา ธรรมเนียม ประเพณี มานุษยวิทยา อุดมการณ์ หัตถคดีของคนในชาติ กฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย ฯลฯ

3. การช่างฝีมือ การทอ การแกะสลัก การเย็บปักถักร้อย การทำเครื่องเซิน การทำเครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องถม การทำเครื่องปั้นดินเผา การจัดสาน ช่างเหล็ก ช่างไม้ ฯลฯ

4. การกีฬาและนันทนาการ การกีฬาพื้นเมือง การละเล่นต่าง ๆ การต๋อยมวย การฟันดาบ กระบี่กระบอง ฯลฯ

5. คหกรรมศาสตร์ อาหารการกิน เสื้อผ้า การแต่งกาย การตกแต่งบ้านเรือน การเลี้ยงดูอบรมลูก มารยาทการต้อนรับ การอยู่กันเป็นครอบครัว

สำนักวัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี สภาวัฒนธรรมแห่งชาติได้จำแนกหัวข้อวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นหลักสำหรับดำเนินการให้การศึกษาวัฒนธรรมแก่ประชาชนออกเป็น 4 สาขา คือ (2508: 104-105)

1. วัฒนธรรมทางคติธรรม (moral culture) ได้แก่ วัฒนธรรมในส่วนของหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจและศีลธรรม ซึ่งได้มาจากศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นประการสำคัญ
2. วัฒนธรรมในทางวัตถุธรรม (material culture) ได้แก่ วัฒนธรรมในทางวัตถุ เช่น เรื่องเกี่ยวกับการกินที่อยู่ดี เครื่องนุ่งห่ม บ้านเมือง ที่อยู่อาศัย และอื่น ๆ ซึ่งเป็นความเจริญงอกงามทางวัตถุ
3. วัฒนธรรมทางนิติธรรม (legal culture) ได้แก่ วัฒนธรรมในทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือกันว่ามีค่าสำคัญพอ ๆ กับกฎหมาย
4. วัฒนธรรมในทางสหธรรม (social culture) ได้แก่ วัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งนอกจากจะหมายถึง คุณธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้คนเราอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกแล้ว ยังรวมทั้งระเบียบแบบแผน จรรยา มารยาทที่จะติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคมทุกชนิดด้วย

### 2.1.3 องค์ประกอบของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีส่วนประกอบต่าง ๆ ดังนี้ (วิเชียร รักการ, 2527: 31-32)

1. องค์คติ (concepts) หมายถึง แนวความคิดรวมของสังคม อันได้แก่ ความเชื่อ ความคิด ความเข้าใจ และอุดมการณ์ต่าง ๆ
2. องค์พิธีการ (usages) ได้แก่ วัฒนธรรมที่แสดงออกในรูปพิธีกรรมต่าง ๆ
3. องค์การ (organization) ได้แก่ สถาบันและองค์การต่าง ๆ ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นอย่างมีระเบียบแบบแผนแน่นอน
4. องค์วัตถุ (instrumental and symbolic objects) ได้แก่ วัตถุต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น เป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ รวมทั้งสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์

องค์ประกอบของวัฒนธรรม จึงพอสรุปได้ว่ามี 2 รูปแบบ คือ

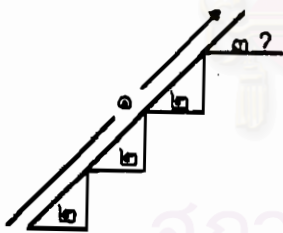
1. ชนิดที่ไม่มีรูปแบบ และเนื้อหาที่ชัดเจน เรียกว่า "นามธรรม"
2. ชนิดที่มีรูปแบบ และเนื้อหาที่แน่นอนชัดเจน เรียกว่า "รูปธรรม"

### 2.1.4 การพัฒนาวัฒนธรรม

วัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลง **เสรี พงศ์พิศ** (2529: 20) กล่าวว่า "...วัฒนธรรมเป็นชีวิต ไม่มีใครหยุดมันได้ ประเด็นไม่ใช่การหยุดหรือการถอยหลัง แต่คือการสืบทอดหรือผลิตใหม่อย่างมีความหมาย..." ดังนั้น การรู้จักเลือกวัฒนธรรมที่มีความหมายต่อสังคมในปัจจุบัน และปรับปรุงให้เหมาะสมกับอนาคตจึงมีความสำคัญ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2536: 5) กล่าวว่า "การพัฒนาวัฒนธรรม หมายถึง การทำให้วัฒนธรรมได้รับการปรับปรุงและปรับตัวให้มีค่าสมสมัย และบังเกิดคุณประโยชน์แก่ชีวิตและสังคม อันเป็นจริงที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบันและกำลังก้าวเดินไปในอนาคต"

**สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ** (2535 ค: 10) ได้กล่าวไว้ว่า "งานพัฒนาวัฒนธรรม หมายถึง การริเริ่มสร้างสรรค์และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย บังเกิดคุณประโยชน์แก่ชีวิต สังคม และธรรมชาติ โดยที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย"

การพัฒนาวัฒนธรรมหรือการปรับปรุงวัฒนธรรมจะต้องอยู่บนรากฐานของคุณค่าดั้งเดิม เพราะถ้าการพัฒนาวัฒนธรรมเป็นการนำวัฒนธรรมใหม่เข้ามา โดยถอนรากฐานวัฒนธรรมเดิม ละเลยคุณค่าความหมายที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมเดิมโดยสิ้นเชิง จะก่อให้เกิดการสูญเสียบุคลิกลักษณะของความเป็นชาติของตนเองไป ซึ่งอาจอธิบายได้จากภาพดังนี้ (**เสรี พงศ์พิศ**, 2529)



**หมายเลข ๑** หมายถึง คุณค่าดั้งเดิม ที่เป็นสายใย เป็นรากเป็นแก่น ของความเป็นชาติ ที่ถ่ายทอดกันมาโดยตลอด  
**หมายเลข ๒** เป็นรูปแบบของสังคมที่ปรับเปลี่ยนเรื่อยมาตามกาลเวลา และมีวัฒนธรรมใหม่ ที่มีสายใยหรือรากฐานคุณค่าแห่งความเป็นชาติแฝงอยู่

**หมายเลข ๓** เปรียบเสมือนสังคมใหม่ในปัจจุบัน ที่แสวงหาวัฒนธรรมที่เหมาะสม ทั้งนี้โดยโยงโยนนำสายใยและแก่นสารของอดีต หรือรากฐานเดิมของชาติ ปรับให้สมดุลงกับสิ่งใหม่สำหรับสังคมใหม่

การพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อสืบสานวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่อย่างมีความหมาย และมีคุณค่าแก่คนในสังคมปัจจุบันและอนาคตได้นั้น **พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)** (2537 ข) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

1. การศึกษาและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมา ต้นตอ ความสืบทอดเนื่องของวัฒนธรรมนั้น ๆ
2. ศึกษาเนื้อหาสาระของวัฒนธรรมนั้น ๆ ว่ามีรายละเอียดอย่างไร มาจากสังขารอะไร



3. นำวัฒนธรรมที่ได้จากการศึกษาอย่างดีแล้วมาปรับปรุงให้มีรูปแบบสอดคล้องกับยุคสมัย ในภาพปัจจุบัน พร้อมทั้งจะเป็นฐานของความมั่งคั่งต่อไปภายหน้า

อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อสืบสานวัฒนธรรมให้ได้ผลจะต้องมาจากการศึกษาให้จริงจังในวัฒนธรรมนั้น จึงจะทำให้สามารถเลือกสรรและปรับปรุงให้เหมาะสมต่อไป และการศึกษาจนทราบถึงแก่นสารที่แท้จริงของวัฒนธรรมจะทำให้เกิดความชื่นชม และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมนั้น ๆ สามารถนำมาใช้ได้อย่างถูกต้อง ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อวัฒนธรรม

### 2.1.5 การศึกษากับการถ่ายทอดวัฒนธรรม

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2521) ได้ให้ความเห็นในเรื่อง การศึกษากับการสืบทอด และการเสริมสร้างวัฒนธรรมไว้ว่า ความสับสนด้านวัฒนธรรมไทยเกิดมาจากคนไทยไม่สนใจวัฒนธรรมของไทยด้วยความเห็นดีเห็นงาม หรือด้วยความรู้อย่างซาบซึ้งในวัฒนธรรม แต่มองวัฒนธรรมในทัศนะของชาตินิยม คือต้องการจะรักษาถ่ายทอด และเสริมสร้างวัฒนธรรมของไทย เพราะความรู้สึกว่าเป็นของไทยเท่านั้น โดยไม่ได้พิจารณาถึงความเหมาะสมลึกลับ ซึ่งความประณีตงดงามของวัฒนธรรมนั้นแต่อย่างใด ในที่สุดจะรักษาไว้ไม่ได้ ดังนั้น ในการส่งเสริมและถ่ายทอดวัฒนธรรมจะต้องให้คนไทยได้รับการอบรมหรือได้รับการศึกษาให้ มีรสนิยมสูงให้มีวิจารณ์ญาณ ให้มีความรักสวยรักงาม และให้เห็นความประณีตต่าง ๆ ในวัฒนธรรมไทย และควรจำเป็นต้องเลือกสรรพิจารณาว่า อย่างไรก็ดีควรรักษาให้มีชีวิตอยู่อย่างใดควรจะเข้าพิพิธภัณฑ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2539 ฉ: 8) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาทำหน้าที่ดำรงรักษาและถ่ายทอดศิลปวิทยาการ หรือจะเรียกว่าวิชาการ ตลอดจนวัฒนธรรมให้แก่สังคม ...เป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ที่สำคัญ ...ถือว่าเป็นบทบาทที่น่ายกย่องของการศึกษา ซึ่งทำให้อารยธรรมของมนุษยชาติเจริญรุ่งเรืองสืบมา

กรณีการ สัจกุล (2537) กล่าวถึงการศึกษากับการถ่ายทอดวัฒนธรรมไว้พอสรุปได้ว่า ภารกิจหลักของการศึกษา คือ การถ่ายทอดวัฒนธรรม โดยการศึกษาที่มีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาวัฒนธรรม ดังนี้

1. การศึกษาช่วยจรรโลงวัฒนธรรมในส่วนที่ดึกดำบรรพ์ เพื่อเป็นสมบัติกลางแก่พลเมือง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของชาติ
2. การศึกษาช่วยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในส่วนที่ควรแก่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น
3. การศึกษาทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้ยืนยงต่อไป
4. การศึกษาทำหน้าที่ปลูกฝังวัฒนธรรมอันดีงามให้แก่พลเมือง

อุทัย บุญประเสริฐ (2536) กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับวัฒนธรรมไว้ว่า

1. การศึกษาทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมและมรดกทางสังคมสู่คนรุ่นใหม่
2. การศึกษาทำหน้าที่ช่วยพัฒนาคนให้มีใจกว้าง มีทัศนะเปิด มีโลกทัศน์กว้าง พร้อมทั้งจะเข้าใจหรือทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง รู้จักเลือกสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ รู้จักปรับสิ่งเก่าให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ตลอดจนมีความสามารถในการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ทางวัฒนธรรมได้ตามสมควร
3. การศึกษาทำหน้าที่รักษา สนับสนุน หรือเป็นตัวกลาง ในการพัฒนาระบบจริยธรรม และคุณธรรมประจำสังคมนั้น ๆ
4. การศึกษาเป็นแกนกลางในการส่งเสริมเอกลักษณ์ของสังคมของชาติ โดยให้ความรู้ส่งเสริมความเข้าใจ เสริมสร้างความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีประจำชาติ
5. การศึกษาเสริมสร้างความรู้สึกเป็นชาติให้แก่ชุมชนในชาติ

ชนิดา รัชพลเมือง (2525: 75) กล่าวว่า การถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้ระบบการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียนทำหน้าที่ได้ดีที่สุด การศึกษาจะต้องไม่เพียงแต่จะถ่ายทอดและบำรุงรักษาวัฒนธรรมในอดีตเท่านั้น แต่จะต้องสร้างให้สมาชิกของสังคมตระหนักถึงปัจจุบันและอนาคต นั่นคือการศึกษาเป็นตัวการที่จะสร้างวัฒนธรรมใหม่ ๆ ได้

นิคม ทาแดง (2523: 13) กล่าวว่า การศึกษานอกจากจะทำหน้าที่เผยแพร่วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงให้แก่สังคม บางครั้งการศึกษายังเป็นตัวการ หรือปัจจัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมให้แก่สังคมอีกด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าการศึกษามีบทบาทอย่างมากในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่คนในสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย การศึกษาที่จัดอย่างเหมาะสมจะสามารถรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมที่มีความหมายให้กับคนในรุ่นต่อไปได้เป็นอย่างดี อันจะทำให้คนในรุ่นต่อไปรู้จักและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของชาติของตน พร้อมทั้งสามารถปรับปรนวัฒนธรรมเดิมให้มีความหมายและมีคุณค่ากับชีวิตในยุคของตนได้

## 2.2 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

### 2.2.1 แนวคิดการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

การพัฒนาประเทศไทยในหลายทศวรรษที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาประเทศในลักษณะของสังคม

อุตสาหกรรมที่ใช้แนวคิดการพัฒนาประเทศตามระบบทุนนิยม ซึ่งเป็นการพัฒนาประเทศตามแนวคิดของการพัฒนากระแสหลัก เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก การพัฒนาประเทศตามแนวกระแสหลักเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งปัจจัยสำคัญของความเจริญทางเศรษฐกิจขึ้นกับภาคอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ และปัจจัยที่จะทำให้อุตสาหกรรมเจริญ คือ เทคโนโลยี ดังนั้นเทคโนโลยีจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรม และกลายเป็นเครื่องมือในการวัดความเจริญของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ประเทศที่มีความเจริญและมีความพร้อมทางด้านเงินทุน มีเทคโนโลยีสูง มีการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมจะเป็นประเทศที่ได้เปรียบกว่าประเทศที่มีองค์ประกอบดังกล่าวน้อยกว่า ดังนั้นการพัฒนาประเทศที่มีความพร้อมจะดำเนินไปอย่างรวดเร็ว สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนาซึ่งขาดแคลนเงินทุนและความเชี่ยวชาญในการทำอุตสาหกรรม จะมีสภาพเป็นประเทศบิรารที่พึ่งพาประเทศที่เจริญกว่า นักพัฒนาได้กล่าวว่า การพัฒนาประเทศของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนาจะมีลักษณะของการพึ่งพาสูง โดยจะต้องพึ่งพาเงินทุน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญและเทคโนโลยีในการดำเนินงานพัฒนาประเทศอื่นทำให้คนในประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนาเหล่านั้นไม่สามารถยืนหยัดได้ด้วยประเทศของตนเอง ถ้าขาดความช่วยเหลือจากประเทศที่เจริญกว่า

การพัฒนาประเทศที่ยึดความเจริญของอุตสาหกรรมเป็นหลักมีผลดี คือทำให้เกิดความเจริญทางวัตถุขึ้นมากมาย แต่ก็มีความร้ายตามมามากด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ประเทศอุตสาหกรรมทั้งหลายประสบปัญหาสังคม และปัญหาจิตใจต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย และสุดท้ายที่เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ทั่วโลก คือ ปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ดังนั้นเมื่อการพัฒนาที่ผ่านมา ก่อให้เกิดปัญหาจึงมีแนวความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงแนวการพัฒนาใหม่ไปสู่ความคิดที่เรียกว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development)

การพัฒนาที่ยั่งยืนนี้มีแนวคิด 2 ลักษณะ คือ (พระธรรมปิฎก [ป.อ.ปยุตโต], 2539 ช)

**แบบที่ 1** ความคิดของคณะกรรมการมาธิการโลกว่าด้วยสภาพแวดล้อมและการพัฒนา แนวความคิดนี้ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับแรก โดยกล่าวว่าการพัฒนาที่ผ่านมามุ่งแต่พัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้เกิดผลร้ายต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาที่ไม่สมดุลย์ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอและเกิดมลภาวะ ดังนั้นต้องปรับแนวทางการพัฒนาใหม่ พัฒนาให้เกิดความสมดุลย์หมายความว่า การพัฒนาต้องให้เศรษฐกิจได้ผลดีและรักษาธรรมชาติแวดล้อมไว้ได้ด้วย

**แบบที่ 2** ความคิดของยูเนสโก แนวความคิดนี้ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม โดยให้เน้นมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนา เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมานั้นผิดพลาดเพราะไปมุ่งความเจริญทางวัตถุที่ใช้ตัวเลขทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องวัด ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยหลัก จึงทำให้ปัจจัยทางวัฒนธรรมขาดหายไป ทำให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจของมนุษย์ในสังคมมากขึ้น ดังนั้น องค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ในกระบวนการพัฒนาที่ถูกต้องจะต้องนำวัฒนธรรมมาเป็นแกนกลางของการพัฒนา โดยให้ถือคุณค่าของมนุษย์และวัฒนธรรมเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา

จากความคิดของการพัฒนาแบบยั่งยืนทั้ง 2 ลักษณะนี้เอง ทำให้ศาสตร์ต่าง ๆ ได้พยายามให้ความหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืนในมุมมองของศาสตร์ของตน เช่น

**ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2536: 147)** นักเศรษฐศาสตร์ กล่าวว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืนยาวนาน คือการแสวงหาระบบเศรษฐกิจ ซึ่งมีศักยภาพสูงพอที่จะปรับปรุง และรวมทั้งรักษาคุณภาพชีวิตให้ดำรงอยู่อย่างยาวนานได้”

**เอกวิทย์ ณ ถลาง (2537)** นักการศึกษา กล่าวว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืน จะยั่งยืนได้ต้องรักษาคุณภาพได้...คุณภาพของมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม”

**สิปปนนท์ เกตุทัต (2537)** นักวิทยาศาสตร์ กล่าวว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเกี่ยวกับคนและการพัฒนาคน...การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องได้มาจากคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่ยั่งยืน ...แผนการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา มนุษย์เป็นเพียงเครื่องมือของการผลิตและการแสวงหารายได้ โดยไม่ได้ปลูกฝังคุณค่าของการเป็นมนุษย์ที่ดี”

**ประเวศ วะสี (2537: 15)** ได้กล่าวว่า “การพัฒนาอย่างได้สมดุล หรือการพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาทุกด้านอย่างเชื่อมโยง คือทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และการเมือง” และ “การกลับไปหาคุณค่าของมนุษย์และวัฒนธรรม ให้กลับมาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา เศรษฐกิจ เทคโนโลยีและสังคม เพื่อให้เกิดความสมดุลในการพัฒนา และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”

**พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2539 ซ: 62)** กล่าวว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนนี้มีลักษณะเป็นการพัฒนาที่เป็นบูรณาการ (integrated) คือ ทำให้เกิดเป็นองค์รวม (holistic) หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกับครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือมีดุลยภาพ (balanced) ระหว่างตัวมนุษย์เอง สังคม และธรรมชาติแวดล้อม”

ดังนั้น การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงเป็นการพัฒนาที่มีลักษณะของการพัฒนาแบบองค์รวม กล่าวคือ การพัฒนาจะคำนึงถึงการพัฒนามนุษย์ในสังคมให้มีความสมดุลระหว่างร่างกาย จิตใจ เพื่อให้มนุษย์ที่พัฒนาแล้วนี้ไปพัฒนาสังคมได้ โดยไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่นในสังคม และไม่เบียดเบียนธรรมชาติแวดล้อม อันจะทำให้การพัฒนาของโลกในอนาคตเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ก่อให้เกิดประโยชน์กับสังคมโลกต่อไปอย่างยาวนาน

### 2.2.2 แนวคิดการพัฒนาสังคมด้วยวัฒนธรรมไทย

การพัฒนาด้วยวัฒนธรรม หรือการใช้วัฒนธรรมในการพัฒนา หมายถึงการนำเอาประสบการณ์ ความชัดเจน และภูมิธรรม ภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมสืบต่อกันไว้ในสังคมของตนออกมาใช้เป็นเครื่องมือในการที่จะเผชิญ ต้อนรับ ปรับ ดัดแปลง และสร้างสรรค์ จัดทำสิ่งใหม่ ๆ ให้เข้ากัน และบังเกิดคุณค่าอันวัยประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมอย่างแท้จริง (กรรณิการ์ สัจกุล, 2537)

การพัฒนาด้วยวัฒนธรรมนี้เป็นแนวคิดหนึ่งของการพัฒนาแบบยั่งยืนที่ได้นำวัฒนธรรมมาเป็นแกนหลักในการพัฒนา โดยเชื่อว่าปัจจัยต่าง ๆ ทางวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของยุทธศาสตร์การพัฒนาคสมดุล (ยูเนสโก อูริเย, 2538) ดังนั้น องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ที่เป็นผู้ริเริ่มแนวคิดการพัฒนาด้วยวัฒนธรรมนี้ จึงได้มีมติในวันที่ 8 ธันวาคม 2529 ประกาศให้ พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ.2540 เป็น "ทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรม" (World Decade for Cultural Development) โดยได้เสนอกรอบของกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาไว้ 4 ประการ คือ

1. การยอมรับมิติต่างวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา
2. การส่งเสริมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยมีการอนุรักษ์เพิ่มพูนรักษามรดกทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ การถ่ายทอดวัฒนธรรมไปยังเยาวชน การอนุรักษ์และปรับปรุงคุณค่าทางวัฒนธรรม

3. การขยายขอบเขตของการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม

4. การส่งเสริมความร่วมมือทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ

แนวคิดดังกล่าวนี้หมายถึง การพัฒนาในประเทศโดยมออยู่บนฐานของวัฒนธรรมในประเทศนั้นเป็นสำคัญ มิใช่การรับวัฒนธรรมจากประเทศอื่นเข้ามาพัฒนาประเทศของตนเอง ซึ่งประเทศไทยได้มีการตอบรับการพัฒนาตามกรอบของมิติต่างวัฒนธรรมนี้ต่อเนื่องกัน นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 - 2540 ดังนี้

พ.ศ. 2537 ปีการรณรงค์วัฒนธรรมไทย

พ.ศ. 2538 ปีวัฒนธรรมกับการพัฒนา

พ.ศ. 2539 ปีวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว

พ.ศ. 2540 ปีวัฒนธรรมกับสื่อมวลชน

ดังนั้นการพัฒนาด้วยวัฒนธรรมของประเทศไทย จึงต้องเป็นการดำเนินการโดยนำ "วัฒนธรรมไทยมาใช้ในการพัฒนา" ในปัจจุบันเราพบว่าวัฒนธรรมไทยเรามีความสับสนและเสื่อมถอยเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุหลายประการ คือ (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2521: 4-11)

1. การยอมรับวัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามาโดยเจตนา เพื่อเหตุผลบางอย่าง เช่น ความรู้สึกว่าเป็นความทันสมัย ยอมรับว่าวัฒนธรรมตะวันตกดีกว่าวัฒนธรรมไทยจึงเพียรพยายามแสวงหาและรับเข้าเป็นแบบแผนของการดำรงชีวิต
2. การปล่อยให้วัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามามีอิทธิพลเหนือตัวเรา เหนือวัฒนธรรมของเราโดยไม่ได้ตั้งใจ ไม่มีเจตนา และไม่รู้สึก เช่น ภาษาพูด การแต่งกาย ฯลฯ จนกลายเป็นวัฒนธรรมผสมผสานแยกไม่ออกว่าเป็นวัฒนธรรมของชาติใด
3. การปล่อยให้วัฒนธรรมถูกทอดทิ้ง ไม่ได้ได้รับความสนใจมานาน และไม่มีใครศึกษาให้รู้ต้นเหตุหรือรากเหง้า จนเป็นเหตุให้วัฒนธรรมไทยบางอย่างได้สูญหายไป
4. การที่คนไทยไม่ได้สนใจวัฒนธรรมได้ด้วยความเห็นดีเห็นงาม หรือด้วยความรู้สึกซาบซึ้งในวัฒนธรรม แต่สนใจในทัศนะของชาตินิยม คือ ต้องการจะรักษา ภัยทอด และเสริมสร้างวัฒนธรรมไทยเพราะความรู้สึกว่าเป็นของไทยเท่านั้น สักว่าอะไรเป็นของไทยก็ต้องรักษาไว้ จะต้องสืบทอดกันต่อไป โดยไม่ได้พิจารณาถึงความเหมาะสม ลึกซึ้ง ความประณีต งดงามของวัฒนธรรมนั้นแต่อย่างใดทั้งสิ้น ซึ่งในที่สุดก็รักษาเอาไว้ไม่ได้

**พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2537 ข)** ได้กล่าวถึงเรื่องของการใช้วัฒนธรรมไทยในการพัฒนาไว้ว่า ปัจจุบันวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในสังคมไทยอย่างมาก และคนไทยได้รับวัฒนธรรมตะวันตกนี้ อย่าง "เลียนแบบ" ไปทั้งหมด โดยไม่พิจารณาเลือกเฉพาะส่วนที่ดี และเป็นประโยชน์มาใช้ในสังคมไทย ทำให้สังคมไทยในปัจจุบันเกิดความสับสนทางด้านค่านิยมและวัฒนธรรมของตนเอง สังคมใด ๆ ก็ตาม จะเจริญวัฒนาได้จะต้องรู้จักเลือกรับจากภายนอก โดยเลือกเอาประโยชน์จากวัฒนธรรมของภายนอกมาเสริมวัฒนธรรมของตน เพื่อให้วัฒนธรรมเราเองเจริญงอกงามยิ่งใหญ่ อุดมคุณค่ามากขึ้น ดังนั้นคนไทยจึงต้องกลับมาให้ความเอาใจใส่กับวัฒนธรรมไทยโดยรู้จักเลือกรับ และปรับวัฒนธรรมตะวันตกให้ผสมผสานกลมกลืนให้เกิดประโยชน์แก่สังคมไทยในอนาคต นอกจากนี้วัฒนธรรมไทยควรจะเป็นฝ่ายรุกบ้าง

**พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2537 ข: 40)** ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า

...ถ้าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมไทยจะมีอะไรให้กับชาวโลก พระพุทธศาสนาต้องมีเนื้อหาสาระที่เสริมเติมแก่อารยธรรมของโลกได้...ธรรมของพระพุทธศาสนาที่เป็นเนื้อหาสาระ คือ ความจริงของธรรมชาติ ....สามารถเอามาใช้ประโยชน์แก้ปัญหามานุษยวิทยาในปัจจุบันได้...

หลักพระพุทธศาสนาสอนให้คนมองกว้าง กล่าวคือ ไม่มองเฉพาะตนเอง หรือเฉพาะสังคมตนเอง แต่ให้มองทั้งโลก มองเห็นระบบความสัมพันธ์แห่งสรรพสิ่งทั้งหลายในโลก คิดไกล เป็นการคิดไปข้างหน้า บนฐานของการทำปัจจุบันที่ดีที่สุด พัฒนาตนก้าวไปข้างหน้าตลอดเวลา และไม่สูงคือไม่ธรรม ปรารถนาจะสร้างสรรค์

ความดีงาม นำเพ็ญประโยชน์สุขแก่สังคม ถือความถูกต้องดีงามเป็นบรรทัดฐาน หลักของพุทธศาสนานี้เป็นฐานของวัฒนธรรมไทยที่สามารถใช้ในการพัฒนาประเทศไทยได้เป็นอย่างดี และเป็นสาระที่สามารถเผยแพร่ไปยังประเทศอื่นได้อีกด้วย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2540: 9) ได้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในกระแสวัฒนธรรมโลก ไว้ว่า

...แนวคิดเรื่องการปรับวัฒนธรรมตามหลักพุทธธรรมนั้นเป็นแนวคิดที่น่าสนใจ ควรแก่การวิเคราะห์ไตร่ตรองกันต่อไป สังคมไทยไม่ควรกลัวต่อการริเริ่มใหม่ ๆ ไม่ต้องรอให้มีสังคมอื่น เป็นผู้นำในการปรับเปลี่ยนปัจจัยโครงสร้างที่สำคัญแล้วจึงทำตาม ...ถึงเวลาแล้วที่สมาชิกในสังคมไทยจะไตร่ตรองถึงวัฒนธรรมที่ต้องการส่งเสริม...

...สภาพของโลกในทุกวันนี้...สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของอารยธรรมโลกในกระแสโลกาภิวัตน์ การที่สังคมไทยเริ่มตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม และพยายามปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต หรือวัฒนธรรมไทยใหม่ เพื่อสร้างสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูล และสามารถพึ่งตนเองได้ ตามคติทางพุทธศาสนาแทนที่การล่องลอยไหลไปตามกระแสวัฒนธรรมโลกไปสู่ความรุนแรง และความยากไร้ของคนเป็นจำนวนมาก อาจเป็นทางออกที่เป็นบทเรียนให้แก่สังคมอื่น ๆ ได้...

การพัฒนาด้วยวัฒนธรรมเป็นแนวคิดของการพัฒนาแบบยั่งยืนดังได้กล่าวมาแล้ว สำหรับประเทศไทยที่มีประวัติความเป็นมาของประเทศยาวนานนับพันปี เป็นประเทศที่สามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤตมาได้หลายครั้งหลายหน สามารถรักษาความเป็น "ไทย" และพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองมาได้ตราบนานปัจจุบัน เพราะรากฐานของความเป็นไทยของคนในชาตินั้นเอง ดังนั้นการพัฒนาโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐานสำคัญ จึงเป็นความจำเป็นที่จะทำให้ประเทศไทยมีการพัฒนาที่เป็นตัวของตัวเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาความคิดของชาติตะวันตก และอาจจะเป็นการนำแนวทางพัฒนาใหม่ให้แก่สังคมโลกได้อีกด้วย

### 2.2.3 ทฤษฎีและแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ปรัชญาในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สามารถจำแนกได้ 2 แนวทางคือ

- 1) แนวอนุรักษนิยม เป็นการมุ่งการพัฒนาให้เป็นผู้มีความรู้ควบคู่กับคุณธรรม
- 2) แนวเสรีนิยม เป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาให้เป็นผู้มีประสบการณ์จากการลงมือทำหรือการปฏิบัติมากกว่าการมีความรู้ทางทฤษฎี

ปฏิบัติมากกว่าการมีความรู้ทางทฤษฎี

ทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามองค์ประกอบของระบบตามแนวคิดของ เดวิด อีสตัน (David Easton) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องดำเนินไปตามองค์ประกอบหลักของระบบคือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ และผลย้อนกลับ

ปัจจัยนำเข้าในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ มนุษย์ที่ต้องการพัฒนา ปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ ทั้งด้านงบประมาณ วิทยาการ หรือผู้ให้ความรู้

กระบวนการ หมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ วิธีการให้การศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนาตนเอง

ผลลัพธ์ หมายถึง ทรัพยากรมนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาแล้วมีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม และมีคุณภาพด้านอื่น ๆ



#### 2.2.4 แนวคิดการพลศึกษากับการพัฒนามนุษย์

การพลศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เก่าแก่อย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่มีความจำเป็นต่อร่างกาย การพลศึกษาเป็นการศึกษาอย่างหนึ่งที่ใช้กิจกรรมทางกายเป็นสื่อในการเรียนรู้ เพื่อให้บุคคลมีพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย ปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคม และสุนทรียะ เพราะบุคคลนั้นมีความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างร่างกายและจิตใจ ในขณะที่บุคคลได้มีส่วนร่วมกิจกรรมทางกายต่าง ๆ บุคคลจะมีความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์เกิดขึ้นพร้อมกันไปด้วย วิลเลียม เจมส์ และ ซี.เลนอร์ (อ้างถึงใน วรศักดิ์ เพียรชอบ, 2540: 50) ได้กล่าวยืนยันไว้ว่า "ทรวดทรงของร่างกายของมนุษย์แต่ละคนนั้น มิใช่ผลเนื่องมาจากปัจจัยทางด้านร่างกายแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ว่าเป็นผลสะท้อนที่มาจากสภาวะและสภาพของจิตใจควบคู่กันไปด้วย"



นอกจากนี้ คำจำกัดความของ "การพลศึกษา" ยังหมายถึง ผลรวมของกิจกรรมทางกายต่าง ๆ ของมนุษย์ที่ได้เลือกสรรมาแล้ว ตามชนิดและนำมาดำเนินการตามประเภทของผลที่จะเกิดขึ้น จากคำจำกัดความนี้จะเห็นว่า กิจกรรมทางกายที่จะจัดให้เป็นกิจกรรมพลศึกษานั้นจะต้องได้รับการคัดเลือกอย่างเหมาะสมเพราะกิจกรรมต่าง ๆ ย่อมมีคุณประโยชน์แตกต่างกัน หลักการที่ใช้ในการเลือกกิจกรรมพลศึกษาจะสะท้อนให้เห็นปรัชญา และความต้องการของบุคคลในขณะนั้น (วรศักดิ์ เพียรชอบ, 2540) กิจกรรมพลศึกษาอาจประกอบด้วย เกม กีฬา การเล่นเบ็ดเตล็ด การเล่นเกม การเล่นเข้าจังหวะ เป็นต้น

การพลศึกษานี้เป็นกระบวนการศึกษาที่มีประโยชน์ในการพัฒนาบุคคลโดยส่วนตัว และพัฒนาการบุคคลให้เป็นพลเมืองดีของสังคม ประโยชน์ต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่

1. ระบบอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายได้รับการพัฒนาอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะระบบที่มีความสำคัญต่อร่างกาย เช่น ระบบไหลเวียนของเลือด ระบบหายใจ ระบบย่อยอาหาร ระบบขับถ่าย ระบบต่อมไร้ท่อ ระบบโครงสร้าง และระบบประสาท ซึ่งการที่ระบบต่าง ๆ เหล่านี้จะสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มทีนั้น ร่างกายต้องมีการทำงานโดยการออกกำลังกายอย่างเพียงพอ

2. มีความสามารถในการทำงานประสานกันระหว่างประสาทและกล้ามเนื้อ การใช้กิจกรรมพลศึกษาจะทำให้ร่างกายมีการประสานการทำงานกันระหว่างประสาทกับกล้ามเนื้อที่ใช้ในกิจกรรมนั้น การประสานการทำงานนี้จะสามารถถ่ายโยงไปสู่การมีทักษะในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

3. สร้างให้เกิดความสนใจในการเล่นและันทนาการ เฟรดริช ซิลเลอร์ (อ้างถึงใน วรณี วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน, ม.ป.ป.: 50) กล่าวว่า "ผู้ที่รู้จักเล่น คือผู้ที่รู้จักความเป็นมนุษย์ ขณะเล่นคือขณะที่บุคคลมีความเป็นมนุษย์มากที่สุด" ดังนั้นกิจกรรมพลศึกษาจะทำให้ผู้ประกอบกิจกรรมรู้จักการเล่นและการใช้เวลาว่างที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง

4. มีการพัฒนามาตรฐานทางพฤติกรรม เมื่อบุคคลได้ประกอบกิจกรรมพลศึกษาที่จัดขึ้นอย่างมีความหมาย และได้เรียนรู้ถึงการเล่นที่จะต้องมีความยุติธรรม มีความเห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักความอดทน อดกลั้น มีความสุภาพเรียบร้อย ซึ่งเมื่อกระทำบ่อย ๆ พฤติกรรมเหล่านี้จะฝังแน่นอยู่ในความรู้สึก และเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องของการเป็นพลเมืองดีของชาติ ตัวอย่างเช่น การให้บุคคลได้เรียนรู้แบบแผนของพฤติกรรมผ่านการเล่นกีฬา" ประเภทต่าง ๆ ที่จัดไว้ในหลักสูตร จะช่วยให้ผู้เรียนมีลักษณะดังนี้ (แอลเคอร์แมน อ้างถึงใน ธาญชัย อินทรประวัตติ, 2528)

---

\* กีฬา คือ การแข่งขันที่จัดขึ้นในรูปแบบของสถาบัน โดยมีองค์การหนึ่งหรือหลายองค์การ เป็นผู้รับผิดชอบจัดการแข่งขัน คัดเลือก ฝึกซ้อมนักกีฬา และดูแลจัดการด้านอื่น ที่เกี่ยวข้องกับนักกีฬาและการแข่งขันที่จัดขึ้น มีการเล่นตามกำหนดเวลา มีสถานที่และกติกาที่แน่นอน ผู้เล่นต้องมีการฝึกฝนทักษะนาน จึงจะมีความสามารถถึงระดับ

1. มีความสามารถเข้าถึงคนได้ดี มีบุคลิกภาพที่มองเห็นแล้วเกิดความสบายใจ น่าคบหาสมาคม มีความสามารถในการปรับตัวได้ดี
2. ความเป็นตัวของตัวเอง มั่นใจ สุขุมเยือกเย็น ไม่ก้าวร้าว มีความนิยมและเคารพตนเอง มีพฤติกรรมมาว่าเริงแจ่มใส มองโลกในแง่ดี ปรับจิตใจให้อยู่ในสภาพเดิมได้เร็ว
3. มีความพร้อมที่จะกระทำสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสมกับกฎเกณฑ์ คำนึงถึงกฎเกณฑ์ และปฏิบัติตามได้ทุกสถานการณ์ มีวินัยในตนเอง
4. มีสภาพจิตใจเข้มแข็งหนักแน่น คือสามารถทนทานต่อเหตุการณ์รุนแรงได้ ออกล้นต่อความสูญเสียได้ ไม่เสียใจมากเมื่อแพ้หรือผิดหวัง สามารถยอมรับการวิจารณ์ได้โดยไม่โกรธ

นอกเหนือจากกีฬาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมพลศึกษาแล้ว กีฬายังจัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมนุษย์ กอง วิสุทธิธรรม (2525: 35) กล่าวว่า "การกีฬาหรือการออกกำลังกายมีความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์เป็นอย่างมาก โดยเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวไทย มุ่งสร้างเสริมคุณภาพของพลเมืองให้มีบุคลิกภาพ มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ สามารถดำรงชีวิตทำประโยชน์และอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก"

มนุษย์ได้ใช้กีฬาในจุดมุ่งหมายต่าง ๆ กัน นับตั้งแต่เพื่อความสนุกสนาน เพื่อเชื่อมสัมพันธไมตรี เพื่อประกาศความเป็นชาติ หรือแม้แต่เพื่อเหตุผลทางการเมือง กีฬาช่วยเสริมความแข็งแรงแก่ร่างกายและจิตใจของมนุษย์ ทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นอกจากนี้กีฬายังเป็นสิ่งกลางอย่างหนึ่งในการถ่ายทอดคุณลักษณะต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกในสังคม เมื่อก้าวถึงกีฬาเรามักจะนึกถึงความมีน้ำใจนักกีฬา การรู้แพ้รู้ชนะ การให้อภัย การเสียสละ ความสามัคคี ซึ่งกีฬาสร้างสิ่งเหล่านี้ให้แก่มนุษย์หรือคนในสังคม อันเป็นเป้าหมายที่แท้จริงสูงสุดของการเล่นกีฬา จึงมีผู้กล่าวกันว่า "กีฬาสร้างคน ประชาชนสร้างชาติ" (ชาญชัย อินทรประวัติ, 2526) กีฬาจึงเป็นการพัฒนามนุษย์ให้เป็นคนดีของสังคม

ลูทเธอร์ บิตพัยนค์ (2517) กล่าวว่า การกีฬาทำให้คนได้พัฒนาร่างกายให้เป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรง สมบูรณ์ มีความคล่องแคล่วว่องไว มีความสามารถในการทำงาน นอกจากนี้กีฬายังทำให้คนรู้จักหน้าที่ รู้จักการทำงานเป็นทีม มีความอดทน ยุติธรรม มีความมั่นใจ สามารถตัดสินใจได้อย่างฉับพลัน คุณลักษณะดังกล่าวเกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมกีฬา

กู แบร์แตง ผู้ที่ทำการรื้อฟื้นการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก กล่าวว่า (อ้างถึงใน กนกวัต เกิดแก้ว, 2532) แก่นสารของการกีฬาที่แท้คือ ความสุจริตใจต่อกีฬา และเขาเชื่อว่าการกีฬาจะช่วยขจัดความเสื่อมโทรมทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะในด้านจิตใจ กู แบร์แตง ได้อธิบายให้เห็นถึงคุณธรรมที่สอดแทรกอยู่ในสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกกล่าวคือ

- การจุดไฟพระฤกษ์ที่โอลิมเปีย เพื่อแสดงการระตอผู้ให้กำเนิดความคิด
- การปล่อยนกพิราบในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก เพื่อเป็นการไปรยปลิวสารสันติภาพระหว่างประชาชนทั้งหลายทั่วโลก
- การชักธงชาติของผู้ชนะ เป็นการให้เกียรติแก่ผู้ชนะการแข่งขัน
- การชักธงโอลิมปิกขึ้นสู่ยอดเสา เป็นเครื่องหมายแสดงถึงอุดมคติ และเป็นการแสดงว่าสถานที่แห่งนี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ภายใต้อุดมการณ์แห่งโอลิมปิก

สิ่งที่เป็นสัญลักษณ์เหล่านี้ แสดงถึงคุณธรรมที่อยู่ในการแข่งขันกีฬา ซึ่งผู้เข้าร่วมเล่นกีฬาทุกคนยอมรับและจะปฏิบัติตนให้มีเกียรติควรแก่การแข่งขันกีฬาโอลิมปิก ผู้เข้าทำการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกจึงต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายของการแข่งขัน เช่น เล่นเพื่อพัฒนาตนเองมากกว่าการ มุ่งหวังชัยชนะ รู้จักการให้เกียรติผู้ร่วมเล่น เป็นต้น

นอกเหนือจากกีฬาสากลแล้ว ในแต่ละประเทศได้มีกีฬาดั้งเดิมของตนเองที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ อันจัดว่าเป็นกีฬาประจำชาติ ศิลป์ พีระศรี (อ้างถึงใน ฟอง เกิดแก้ว และคณะ, 2527) กล่าวว่า "ชาติทั้งหลายในสมัยโบราณต่างก็มีกีฬาในชาติของตนเป็นพิเศษโดยเฉพาะ ซึ่งต่อมากีฬานั้น ๆ ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในชาติ ฉะนั้นกีฬาประเพณีซึ่งยังคงเล่นสืบทอดมาจนทุกวันนี้ จึงเป็นการเล่นประจำชาติ" หลวงยุทธศาสตร์โกศล กล่าวว่า (อ้างถึงใน ฟอง เกิดแก้ว และคณะ, 2527) "กีฬาเป็นศิลปะประจำชาติส่วนหนึ่ง เป็นสัญลักษณ์แห่งวัฒนธรรม และอารยธรรมของชาติโดยแท้" กีฬาที่เป็นของไทยนี้เรียกว่า กีฬาไทย ประกอบด้วย มวยไทย กระบี่กระบอง แข่งเรือ วัว ตะกร้อ นอกนั้นจะเป็นการเล่นพื้นเมืองที่มีระเบียบกติกาไม่เข้มงวด จึงไม่จัดเป็นกีฬา

กีฬาไทยมีคุณสมบัตินอกเหนือจากกีฬาสากล คือ จะมีคุณลักษณะของวัฒนธรรมไทยแฝงอยู่ ดังที่ วรณี วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน (ม.ป.ป.) กล่าวไว้ว่า "กีฬาบางอย่างจะแฝงข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและระเบียบสังคมที่บุคคลในวัฒนธรรมนั้นควรเรียนรู้" ดังนั้นในการเล่นกีฬาไทย นอกเหนือจากผู้เล่นจะได้มีพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจเช่นเดียวกับการเรียนกีฬาสากลแล้ว สิ่งที่ผู้เรียนจะได้รับการเรียนรู้ นอกเหนือจากนั้นคือข้อมูลของวัฒนธรรมไทยที่แอบแฝงอยู่ในกีฬาประจำชาติเหล่านี้ด้วย

กิจกรรมพลศึกษาอันเป็นกิจกรรมทางกาย จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม เป็นส่วนประกอบหนึ่งของการจัดการศึกษาที่สำคัญและขาดไม่ได้ โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่มีความคิดในการพัฒนาโดยยึด "คน" เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา กีฬาจึงเป็นส่วนหนึ่งของ

กิจกรรมในการพัฒนาคนให้สมบูรณ์ และกีฬาไทยจะสามารถถ่ายทอดความรู้เชิงวัฒนธรรมไทย อันจะเป็น การสร้างความภูมิใจ และความเข้าใจในความเป็นไทยให้แก่ผู้เรียนได้

## 2.3 ทฤษฎีคุณค่า (Axiology)

ทฤษฎีคุณค่า หรือ คุณวิทยา เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาที่ว่าด้วยธรรมชาติของคุณค่า อัน กล่าวถึงอุดมคติต่าง ๆ ในด้านความจริง ความดี ความงาม และความบริสุทธิ์ทางจิตใจ ซึ่งการมีความรู้สึก ซาบซึ้งในคุณค่าต่าง ๆ นี้ เป็นลักษณะพิเศษของมนุษย์ คุณค่าเป็นนามธรรมมนุษย์เท่านั้นที่จะเข้าใจและ ซาบซึ้งได้ (สุเมธ เมธาวิทยกุล, 2534: 67)

คุณค่าตรงกับภาษาอังกฤษว่า "value" อันหมายถึง "สิ่งที่พึงปรารถนา" (the desired) "สิ่งที่พึงประสงค์ให้บังเกิดขึ้น" (the preferred) และ "สิ่งดีงาม หรือคุณค่าความดี" (the good) ของสิ่งใด สิ่งหนึ่ง หรือการกระทำใดการกระทำหนึ่ง คุณค่าจึงเป็นอุดมคติ (ideals) ของสิ่งหรือการกระทำนั้น ๆ อันเป็น มติของคนส่วนใหญ่ เป็นที่ยอมรับของคนส่วนมากแทบทุกคนปรารถนา (วิทย์ วิศุทเวทย์, 2532: 3 - 5)

### ประเภทของคุณค่า (สุเมธ เมธาวิทยกุล, 2534 : 68)

สิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือการกระทำอันใดอันหนึ่ง อาจมีคุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างนี้

1. คุณค่านอกตัว (extrinsic value) หมายถึง สิ่งหรือการกระทำนั้น ๆ เป็นเพียงวิถี (means) หรืออุปกรณ์ที่จะนำไปสู่จุดหมายสุดท้าย ไม่มีคุณค่าในตัวเอง แต่คุณค่าของมันอยู่ที่จุดหมาย สุดท้าย

2. คุณค่าในตัว (intrinsic value) เป็นคุณค่าที่ตรงกับจุดหมายสุดท้าย (end) คือ เป้าหมายของสิ่ง หรือการกระทำนั้นอยู่ในตัวเอง ไม่เป็นวิถีหรืออุปกรณ์นำไปสู่สิ่งอื่น มีอุดมคติในตัวเอง เป็นสิ่งสมบูรณ์ในตัวเอง ไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งอื่นใดเลย

คุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจจะมีด้านเดียวหรือหลายด้าน เช่น คุณค่าของวัตถุหรือสสาร อาจ แบ่งเป็นคุณค่าทางเศรษฐกิจ คุณค่าทางสุนทรียภาพ คุณค่าของความคิด อาจแบ่งออกเป็นคุณค่าทาง เหตุผลและคุณค่าทางปัญญา แต่คุณค่าด้านความประพฤติ มีประการเดียว คือ คุณค่าทางจริยะเท่านั้น

คุณวิทยา (axiology) แบ่งได้เป็น 2 สาขา คือ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2525: 227)

1. จริยศาสตร์ (ethics)
2. สุนทรียศาสตร์ (aesthetics)

### จริยศาสตร์ (ethics)

น้อย พงษ์สนธิ (2527: 16-19) กล่าวว่า จริยศาสตร์ เป็นปรัชญาที่เกี่ยวกับชีวิตของคนเราโดยตรง เพราะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติของมนุษย์ จริยศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วย

...คุณค่าทางธรรมจรรยาของมนุษย์ โดยการศึกษาให้รู้ถึงความจริง ซึ่งจะเป็นหลักการหรือมาตรฐานในการวินิจฉัยว่า ความประพฤติ หรือการกระทำนั้น ๆ ถูกหรือผิด และรวมถึงการค้นหาอุดมคติที่ประเสริฐ (ideal) ที่มนุษย์ควรยึดเป็นหลักในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งวิธีการ (means) ที่จะช่วยให้บรรลุถึงอุดมคติอันประเสริฐนั้น...

ขอบข่ายของจริยศาสตร์ที่ น้อย พงษ์สนธิ (2527: 20) แบ่งไว้มีดังนี้

1. สำนึกทางจริยธรรมของมนุษย์ (moral consciousness) ครอบคลุมเรื่องความถูกต้อง (rightness) ความผิด (wrongness) มโนธรรม (conscience) พันธะทางศีลธรรม (moral obligations) สิทธิและหน้าที่ (rights and duty) มาตรฐานที่ใช้เป็นหลักในการวินิจฉัยคุณค่าของพฤติกรรม (moral standards) ความเจริญก้าวหน้าทางจริยธรรม เป็นต้น
2. จริยทฤษฎี ได้แก่ แนวความคิดอันเป็นจริยปรัชญาของนักปรัชญาต่าง ๆ
3. การวิเคราะห์ประเพณี กฎ ศีลธรรมของบุคคล สังคม และสถาบันทางสังคมต่าง ๆ เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เป็นอยู่ และสิ่งที่ดีควรจะเป็น

ความนึกคิดทางจริยธรรม สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ (น้อย พงษ์สนธิ, 2527: 20 - 26)

1. จริยธรรมระดับประเพณี ในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสังคม ประเพณี ธรรมเนียม และพฤติกรรมของกลุ่ม จึงมีอิทธิพลต่อสำนึกด้านจริยธรรมของสมาชิกแต่ละคน ธรรมเนียมและพฤติกรรมทั้งหลายจะหล่อหลอมความนึกคิดของสมาชิกแต่ละคนอย่างไม่รู้ตัว ประเพณีจึงเป็นแกนกลางของจริยธรรม ถูก-ผิด ดี-ชั่ว ควร-ไม่ควร อยู่ที่ประเพณีที่เคยประพฤติปฏิบัติกันมา จริยธรรมระดับประเพณีเป็นจริยธรรมเฉพาะกลุ่ม ผู้นำในทางจริยธรรม ได้แก่ คนแก่คนชรา พระ หรือ หัวหน้ากลุ่ม ผู้นำเหล่านี้จะเป็นผู้สอนคนรุ่นหลังให้ปฏิบัติตาม

2. จริยธรรมระดับมโนธรรม จริยธรรมระดับนี้เป็น reflective morality คือ การที่บุคคลจะทำดี ละเว้นความชั่ว เกิดจากภายในจิตใจของเขาเอง ไม่ใช่เกิดจากอำนาจภายนอก เช่น ประเพณี

กฎหมาย หรือคำสั่งสรรเสริญ แต่เป็นการเลือกอิสระ (free choice) ของแต่ละบุคคลเป็นความเห็นดีเห็นชอบส่วนตัวของเขาเอง

**กิริติ บุญเจือ (2538 ก: 3) กล่าวว่า จริยศาสตร์เป็นวิชาที่วัดด้วยความประพฤติดี**

ความประพฤติ (conduct) ในทางจริยศาสตร์แตกต่างกว่าคำว่าพฤติกรรม (behavior) ความประพฤติจะเป็นพฤติกรรมที่ผู้กระทำมีโอกาสเลือกการกระทำของตนเอง เป็นการตัดสินใจโดยเสรี ถ้าความประพฤตินั้นมีมโนธรรมเข้าแทรก จะเป็นความประพฤติดี

มโนธรรม (conscience) หมายถึง ความสำนึกดีชั่ว ในการที่จะต้องตัดสินใจเลือก วิธีทางเฉพาะหน้า

**บุญมี แทนแก้ว (2539: 1 - 2) กล่าวว่า จริยศาสตร์เป็นวิชาที่กล่าวถึงแนวทางการประพฤติที่เหมาะสม กิริยาที่ควรประพฤติ มีเนื้อหาเกี่ยวกับความประพฤติที่เป็นมาตรฐาน และทฤษฎีที่เกี่ยวกับความประพฤติ โดยเริ่มศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับคุณประโยชน์ ความดี ความชั่ว การแสดงให้เห็นว่าอะไรเป็นคุณค่าที่ควรสร้างขึ้น การประพฤติอย่างไรจึงเป็นการประพฤติดี มีความหมายสำหรับชีวิต**

### **สถาบันทางจริยธรรม**

ชีวิตของบุคคลย่อมผูกพันอยู่กับสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ไม่โดยสถานะใดก็สถานะหนึ่ง สถาบันต่าง ๆ ทางสังคมจึงมีส่วนในการส่งเสริมจริยธรรมของบุคคลในสังคม สถาบันเหล่านั้นได้แก่ (น้อย พงษ์สนิท, 2527: 89-91)

1. **สถาบันครอบครัว** ครอบครัวเป็นสถาบันมูลฐานของรัฐ และเป็นสถาบันแห่งแรกของทุกชีวิต ที่มนุษย์ใช้ชีวิตอยู่เป็นเวลายาวนาน ตลอดระยะเวลาอันสมกษิของครอบครัวโดยเฉพาะบุตรธิดาจะได้รับการศึกษาแบบอรูปนัย (informal) จากผู้น่าในครอบครัวในด้านคุณธรรมต่าง ๆ เช่น การเสียสละ การประนีประนอมปรองดอง ฯลฯ คุณธรรมเหล่านี้เด็กจะได้เรียนรู้โดยการซึมซาบที่ละเล็กละน้อยโดยไม่รู้สึกตัว ครอบครัวจึงเป็นศูนย์กลางสำคัญอันดับแรกในการอบรม สั่งสอน รับผิดชอบ และถ่ายทอดคุณงามความดีในสังคมส่วนรวม ครอบครัวจึงมิใช่สถานที่สำหรับกินอยู่หลับนอนเท่านั้น แต่รวมไปถึงการถ่ายทอดระเบียบวินัย และคุณธรรมอื่น ๆ อันจะช่วยสร้างมนุษย์ให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

2. **สถาบันการศึกษา** สถาบันการศึกษาทุกระดับมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาบุคคลให้มีความเจริญทางด้านความรู้ และมีความประพฤติดี สถาบันการศึกษาจึงเป็นสถานที่อบรมจริยธรรมให้แก่บุคคล ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

3. **สถาบันศาสนา** สถาบันศาสนาเป็นสถาบันทางจริยธรรมโดยตรง เราจะพบว่าในสังคมไทย วัฒนธรรม ประเพณี และคุณธรรมต่าง ๆ ที่คนไทยยอมรับนับถือมาจากศาสนาเป็นส่วนใหญ่

4. **รัฐ** รัฐเป็นสถาบันที่เป็นผู้นำของประชาชนในหลาย ๆ ด้าน หน้าที่สำคัญของรัฐคือ การสร้างและรักษาระเบียบกฎเกณฑ์ ให้ความปลอดภัย ความยุติธรรม และสร้างความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน ในแง่ของจริยศาสตร์ รัฐเป็นวิถี (means) มิใช่ผลในตัวเองเป็นวิถีของความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งถือว่าเป็นจุดหมาย (end) อย่างหนึ่งของรัฐ หน่วยหลักทางจริยธรรมคือประชาชนแต่ละคน รัฐมีอยู่เพื่อประชาชน

จากข้อมูลทั้งหมดจะเห็นได้ว่า จริยศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคุณวิทยา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง คุณค่าของความประพฤติของมนุษย์ เป็นการศึกษาในเรื่องของคุณประโยชน์ ความดี ที่ควรมีในสังคม

#### สุนทรียศาสตร์ (aesthetics)

**อารี สุธวิพันธ์** (2535: 105-106) กล่าวว่า สุนทรียศาสตร์ เป็นศาสตร์ของการรับรู้ความงามของศิลปะโดยเฉพาะ มีความมุ่งหมายที่จะส่งเสริมให้มนุษย์มีความซาบซึ้ง และชื่นชมในความงามที่มนุษย์สร้างขึ้น

**น้อย พงษ์สนิท** (2527: 17) กล่าวว่า สุนทรียศาสตร์ เป็นการศึกษาคุณค่าของศิลปะ เป็นปรัชญาว่าด้วยความงาม

ความงาม หรือสิ่งสวยงามมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ซึ่งโดยมากจะก่อให้เกิดความรัก ความอ่อนโยน จรรโลงใจแก่ผู้ได้พบเห็น นอกจากนั้นศิลปะจะแสดงให้เห็นถึงความคิด นิสัยใจคอของผู้เป็นเจ้าของศิลปะนั้น ๆ

**สุเมธ เมธาวิทยากุล** (2534: 80-81) กล่าวว่า สุนทรียศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความรู้เรื่องความงามโดยเฉพาะ

**สงวนศรี ศรีแพงพงษ์** (2534: 2) กล่าวถึงคำที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์ ดังนี้  
สุนทรียะ หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับความนิยม ความงาม

สุนทรียภาพ หมายถึง ความรู้สึกถึงคุณค่าของสิ่งที่งาม และความเป็นระเบียบขององค์ประกอบทางศิลปะ

สุนทรียศาสตร์ หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยความนิยม ความงาม

ทวีเกียรติ ไชยงยศ (2538: 3) กล่าวถึงสุนทรียภาพว่า หมายถึง ความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งที่งาม ไพเราะ รื่นรมย์ ในธรรมชาติ หรือศิลปะ ซึ่งความรู้สึกซาบซึ้งในคุณค่านี้ จะเจริญเติบโตขึ้นด้วยประสบการณ์ การศึกษา อบรม ฝึกฝน จนเป็นอุปนิสัย เกิดเป็นรสนิยมขึ้นในตัวบุคคล

บุญ นิลเกษ (2523: 6-11) กล่าวถึง ความงามตามแนวสุนทรียศาสตร์ไว้ ดังนี้

ความงาม คือ ภาวะที่มีความเด่นชัด หรือปรากฏชัดของสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้เรามีการรับรู้หรือมีอารมณ์ต่างๆ เกิดขึ้นในจิตใจของเรา หรือความงาม คือ ภาวะที่ปรากฏตัวให้เด่นชัดของศิลปกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะหรือภาวะใด ๆ ก็ตาม

คุณสมบัติเกี่ยวกับสิ่งที่มีความงามมีความหมายกว้าง แต่จะรวมถึงความมีเอกภาพ (harmony) ความมีระเบียบในตัวเอง (regularity) และความสง่างามเด่นชัด (repase)

จึงอาจสรุปได้ว่า ความงามเป็นลักษณะพิเศษของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่แสดงออกอย่างเด่นชัดเพื่อการรับรู้ทางประสาทสัมผัส หรือเพื่อนำไปสู่ภาวะแห่งการสร้างอารมณ์ต่าง ๆ ของผู้เกี่ยวข้องด้วย

### ส่วนประกอบสุนทรียะ

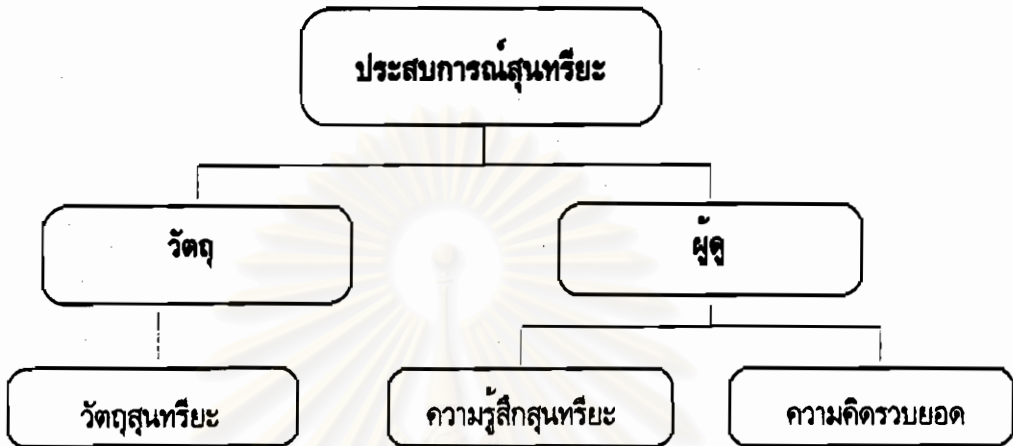
1. ส่วนที่เป็นสุนทรียะ ได้แก่ วัตถุ สิ่งของที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างรูปทรงต่าง ๆ เช่น รูปทรงของต้นไม้ ภูเขา น้ำตก และรูปทรงที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อาคารบ้านเรือน สิ่งของเครื่องใช้ ผลงานศิลปะ เมื่อมนุษย์ได้พบเห็นวัตถุสุนทรียะนี้ จะได้รับประสบการณ์สุนทรียะตามศักยภาพของแต่ละคน บางคนอาจชื่นชม บางคนอาจสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะให้ผู้อื่นรับรู้ด้วย

2. ส่วนที่เป็นความรู้สึกสุนทรียะ ได้แก่ ความรู้สึกตอบสนองหลังจากที่ได้รับประสบการณ์สุนทรียะแล้ว ความรู้สึกที่เป็นสุนทรียะเป็นลักษณะนามธรรมที่เขาใจยาก ภาษาที่สามารถสื่อความรู้สึกนี้ได้ เช่น พอใจ จับใจ ประทับใจ ซาบซึ้ง เป็นต้น

3. ส่วนที่เป็นความคิดรวบยอด คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ผู้ที่ได้รับความรู้สึกและประสบการณ์สุนทรียะแล้ว จะสามารถสร้างความคิด และสรุปได้ว่าสิ่งที่รับมานั้น มีแนวคิดอะไรบ้าง ก่อให้เกิดความสำนึกอย่างไร



อารี สิทธิพันธ์ (2535: 222-223) กล่าวว่า ส่วนประกอบของสุนทรียะจะประกอบด้วย 3 ส่วน คือ (ดังแผนภูมิ)



#### วัตถุสุนทรียะ

- วัตถุธรรมชาติ
- สิ่งที่มีมนุษย์สร้าง
- วัฒนธรรม
- ความคิดสร้างสรรค์

#### ความรู้สึกลสุนทรียะ

- พอใจ
- เพลินใจ
- ประทับใจ
- เกิดสำนึก

#### ความคิดรวบยอด

- ปรัชญา
- รูปแบบ
- สาระ กระบวนการ
- วัฒนธรรม
- ประวัติความเป็นมา

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า สุนทรียภาพ หรือความงามนั้น เป็นภาวะที่เกิดจากการสอดคล้อง ต่อกันทั้งทางวัตถุและจิตใจ เป็นความสัมพันธ์อย่างกลมเกลียวระหว่างวัตถุภายนอกและจิตใจ สุนทรียภาพ นี้เป็นคุณค่าประการหนึ่งที่มนุษย์ปรารถนา เป็นความจำเป็นแก่ชีวิตที่มีคุณภาพ เป็นอาหารใจที่ได้รับจาก ทางตา หู สัมผัส ทำให้มนุษย์มีความสุขทางจิตใจ (เป็นการพักใจที่เหน็ดเหนื่อยจากการตรากตรำทำงานในแต่ละวัน) และส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกเมื่อมีความสุข นอกจากนี้สุนทรียะที่ถ่ายทอดเป็นผลงาน ศิลปะยังก่อให้เกิดวัฒนธรรม ที่แสดงออกถึงความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคม สะท้อนให้เห็นถึง ความเป็นชาติได้อีกด้วย

ดังนั้น คุณค่าทั้งทางจริยธรรม และสุนทรียภาพ จึงเป็นความจำเป็นของชีวิตมนุษย์ เป็นการ สร้างให้ชีวิตมนุษย์มีคุณภาพ และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

## ขอบเขตของวิชาปรัชญา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2525: 227)



### 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะไทย

เมื่อกล่าวถึงลักษณะของความเป็นไทย ได้มีผู้พยายามให้คำอธิบายความหมายในแง่มุมต่าง ๆ ตามความเข้าใจ โดยอาจจะใช้คำต่าง ๆ ที่อธิบายลักษณะของความเป็นไทย อาทิ คำว่า วัฒนธรรมไทย\* เอกลักษณ์ของไทย เอกลักษณ์ของชาติ คุณสมบัติของคนไทย

\* วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของหมู่คณะหรือกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง เป็นแบบอย่างมาตรฐานเดียวกันที่สมาชิกในกลุ่มสังคมนั้นรู้ เข้าใจ และยอมรับใช้ร่วมกัน เป็นลักษณะการดำรงชีวิตที่ทำให้กลุ่มสังคมนั้นแตกต่างจากกลุ่มสังคมอื่น

คุณลักษณะไทยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีความหมายในแง่ของลักษณะของความเป็นคนไทยที่พึงประสงค์ หรือลักษณะของความเป็นคนไทยที่เป็นความดี ความมีประโยชน์ หรือถ้าจะกล่าวถึงความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2526 จะแปลว่า "ลักษณะที่เป็นคุณ" ดังนั้นในที่นี้ผู้วิจัยจะพยายามอธิบายความหมายของคำว่า "คุณลักษณะไทย" จากความหมายที่ผู้รู้ได้อธิบายเกี่ยวกับคุณงามความดีของคนไทยในมุมมองต่าง ๆ และให้คำนิยามต่าง ๆ กัน ทั้งในแง่ของคุณสมบัติประจำตน และในแง่ของการดำเนินชีวิต

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงให้ความเห็นว่า การที่ประเทศไทยซึ่งมีประวัติศาสตร์อันยาวนานชาติหนึ่งในโลก สามารถดำรงความเป็นอิสระปกครองประเทศเป็นปึกแผ่นมากกว่า 700 ปี จนบัดนี้นั้น ก็เนื่องมาจากชาวไทยมีเอกลักษณ์สำคัญ ซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงให้ชื่อว่า "คุณธรรม 3 ประการของชนชาติไทย" (คณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติ, 2536: 11) คือ

1. ความรักอิสระเสรี
2. ความปราศจากวิหิงสา หรือความเบียดเบียนผู้อื่น
3. ความฉลาดในการประสานประโยชน์

ในโอกาสที่คณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีได้จัดการสัมมนาเรื่อง "เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย" ในปี พ.ศ.2526 นั้น พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี (คณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติ, ม.ป.ท.: 10) ได้กล่าวในพิธีเปิดว่า

...เอกลักษณ์ที่ดีของชาตินั้นจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ เป็นส่วนสำคัญที่สุด ที่ผูกมัดจิตใจของคนไทยด้วยกันให้มีความคิด ความเชื่อแบบไทย ความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตแบบไทย มีความสำนึกและภูมิใจที่เป็นคนไทย...

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา (คณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติ, ม.ป.ท.:

11) ทรงมีพระดำรัสพระราชทานแก่ผู้เข้าร่วมการสัมมนา "เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย" เมื่อวันพุธที่ 6 กรกฎาคม 2526 ความตอนหนึ่งว่า

...เรายังมีเอกลักษณ์สำคัญที่ควรแก่การภาคภูมิใจอีกหลายประการ เช่น ความโอบอ้อมอารี มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ตกทุกข์ได้ยาก ความกตัญญูแก่ผู้ที่ต่อผู้มีพระคุณ อันมีบิดามารดา บุพการี ครูบาอาจารย์ ประมุข

ผู้ปกครอง ตลอดจนประเทศชาติ เช่นอาที ความรัก ความผูกพันแน่นแฟ้นของสมาชิก  
ในครอบครัวไทย เหล่านี้เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยที่เป็นความภูมิใจของคนไทย...

ในการสัมมนาคราวเดียวกัน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (คณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติ,  
ม.ป.ท.: 10) ได้แสดงปาฐกถาพิเศษเรื่อง "เอกลักษณ์ของชาติ" ได้ตีความคำว่า "เอกลักษณ์" ไว้ว่า

...เอกลักษณ์นั้นก็พอจะตีความได้ว่า เป็นธรรมชาติ เป็นธรรมชาติหรือเป็นลักษณะอย่างใด  
อย่างหนึ่งในตัวบุคคลหรือในชนชาติใดชาติหนึ่ง ที่ทำให้บุคคลนั้นรู้ตัวว่าเขาเป็นบุคคล  
เป็นตัวของเขาเอง แตกต่างจากคนอื่น และทำให้คนอื่นรู้จักว่าตัวบุคคลนั้นเป็นใครด้วย  
เอกลักษณ์ของตนเอง.... เอกลักษณ์แห่งชาติก็ทำให้คนรู้ตัวว่าตนนั้นอยู่ในเชื้อชาติใด เป็น  
ชาติใด และรู้จักคนที่มีเชื้อชาติเดียวกันว่า เป็นคนเชื้อชาติเดียวกัน...

จากการตีความของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จะเห็นได้ว่า เอกลักษณ์มีความสำคัญมาก เพราะเป็นเรื่อง  
รักษา เป็นธรรมชาติที่รักษาบุคคลแต่ละคนให้คงความเป็นตัวของตัวเองโดยแท้ และสำหรับชาติก็เป็นธรรมชาติที่  
รักษาชาติให้คงอยู่ได้เป็นชาติหนึ่งตลอดไป ลักษณะของเอกลักษณ์ไทยนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2528)  
ได้อธิบายว่าประกอบไปด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ความกตัญญู ซึ่งทำให้เกิดความเคารพบิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ ตลอดไปถึงความรัก  
ความเอื้อเฟื้อที่มีต่อคนในครอบครัว ทำให้ชีวิตคนไทยมีครอบครัวเป็นสุข มีความมั่นคงทางใจ มีความ  
ยึดเหนี่ยว
2. ความจงรักภักดี และความเคารพในองค์พระมหากษัตริย์ สถาบันพระมหากษัตริย์ได้ฝัง  
แน่นอยู่ในชีวิตจิตใจของคนไทย เป็นความภูมิใจในชีวิตความเป็นไทยจนเรียกได้ว่า เป็นเอกลักษณ์ของชาติ  
ประการหนึ่ง ถ้าคนไทยขาดพระมหากษัตริย์แล้ว ความรู้สึกทางใจจะต้องเปลี่ยนแปลง เกิดความหวาด  
เกิดความไม่มั่นใจ ขาดความภูมิใจในชีวิตความเป็นไทย ซึ่งเป็นของสำคัญมาก
3. มีความหยิ่งในศักดิ์ศรี หยิ่งในชาติภูมิของตนเองว่า เกิดมาดีแล้ว ถูกแล้ว มีประวัติศาสตร์  
มีสถาบันต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องทำให้ได้ภูมิใจ
4. ความเคารพนับถือในครูบาอาจารย์

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2523) อธิบายความหมายของเอกลักษณ์ไว้ว่าหมายถึง ลักษณะที่เด่น  
ไม่ได้หมายถึงที่หนึ่งอันเดียวหรือดีเลิศ แต่เป็นลักษณะที่คนในชาติ หรือคนส่วนใหญ่ในสังคมปฏิบัติและ  
เชื่อถืออยู่

เมื่อมองลักษณะของความเป็นไทยผ่านทางวัฒนธรรมในแขนงใดแขนงหนึ่ง เราจะสามารถพบคุณลักษณะไทยในวัฒนธรรมนั้น ๆ ได้ เช่น จากการศึกษาเรื่อง “ความเป็นไทยด้านศิลปะ” ของจุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2529) พบว่า คนไทยมีนิสัยสำคัญ 3 ประเภทคือ

1. การรู้จักเลือกสรรที่จะนำมาใช้
2. การรู้จักและฉลาดที่จะปรับใช้
3. การรู้จักประสานผลประโยชน์

นิสัยของคนไทยทั้ง 3 ประเภทนี้ทำให้คนไทยสร้างศิลปะไทยที่มีลักษณะเฉพาะตน หรือจากการศึกษา “ความเป็นไทยในดนตรีไทย” ของพูนพิศ อมาตยกุล (2529) พบว่า ผู้ที่เรียนดนตรีไทยจะรู้จักมารยาทในการบรรเลงดนตรีที่ต้องมีความสำรวมระมัดระวัง เพราะให้ความเคารพผู้อาวุโส การให้ความเคารพกับเครื่องดนตรีที่เล่น ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์เป็นไปอย่างแน่นแฟ้นผูกพัน เป็นต้น ตัวอย่างที่กล่าวมานี้เป็นการมองคุณลักษณะไทยผ่านวัฒนธรรมไทยทั้งสองแขนง คือ ในศิลปะไทย และในดนตรีไทย

สำหรับงานวิจัยฉบับนี้จะมองคุณลักษณะไทยผ่านศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทยใน 2 ด้านคือ

1. ด้านคุณสมบัติเฉพาะตน
2. ด้านแนวการดำเนินชีวิต

## 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย

จากการศึกษางานวิจัยด้านศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย พบงานวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย และการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

โพธิ์สวัสดิ์ แสงสว่าง (2522) ได้ศึกษาเรื่อง พัฒนาการกีฬามวยไทย เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของกีฬามวยไทย ทางด้านจุดมุ่งหมาย วิธีการฝึก และการแข่งขันกีฬามวยไทย ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยถึงกรุงรัตนโกสินทร์ โดยวิธีการวิจัยประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า จุดกำเนิดของกีฬามวยไทย มาจากการดำเนินชีวิตในสมัยโบราณที่ต้องต่อสู้กับภัยธรรมชาติ โดยวิธีการใช้อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายเป็นอาวุธต่อสู้และป้องกันตัว ต่อมาได้มีการคิดค้นปรับปรุงการใช้อวัยวะต่าง ๆ เหล่านั้นให้เหมาะสม มีการฝึกหัด ฝึกซ้อมในสำนักมวยโดยครูมวยที่มีชื่อ เมื่อยามสงครามก็ได้นำเอาศิลปะมวยไทยมาใช้ควบคู่กับอาวุธประเภทต่าง ๆ เพื่อให้การรบมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเมื่อยามว่างจากสงครามก็นิยมจัดให้มีการแข่งขันชกมวย โดยระยะแรกเป็นการชกแบบคาดเชือก ต่อมาได้มีการจัดทำระเบียบกฎกติกาในการชกมวยให้มี

ความรัดกุมขึ้น ทำให้การดำเนินการแข่งขันชมมวยในระยะต่อมาเป็นไปอย่างเรียบร้อย ปัจจุบันการชมมวยไทยมีการจัดแข่งขันกันอย่างแพร่หลาย

เอนก ช้างน้อย (2524) ได้ศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชากระบี่กระบองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชากระบี่กระบอง โดยใช้แบบสอบถามถามครูผู้สอนวิชากระบี่กระบอง จำนวน 55 คน และนักเรียนที่เรียนวิชากระบี่กระบองมาแล้วในภาคต้น ปีการศึกษา 2523 จำนวน 350 คน ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่ครุคิดว่าเป็นปัญหามากในการสอนกระบี่กระบองโดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม ได้แก่ วิธีปลุกฝังและสร้างแนวคิดให้เกิดความรักในศิลปะและกีฬาประจำชาติ การปลุกฝังขนบธรรมเนียมไทย สำหรับปัญหาของครูด้านเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานของวิชากระบี่กระบองที่พบว่าเป็นปัญหามากได้แก่ ความเข้าใจและการมองเห็นคุณค่าในแง่พลศึกษาของวิชากระบี่กระบอง ความเข้าใจในแง่ความสำคัญด้านวัฒนธรรมของวิชากระบี่กระบอง เป็นต้น สำหรับนักเรียนนั้นปัญหาการเรียนที่พบมากได้แก่ วิธีปลุกฝังและสร้างแนวคิดให้เกิดความรักในศิลปะและกีฬาประจำชาติ การปลุกฝังคุณธรรมด้านขนบธรรมเนียมไทย เป็นต้น

สัมพันธ์ พงษ์ทอง (2526) ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะและรูปแบบของการเล่นกระบี่ววมสมัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาลักษณะและรูปแบบของการเล่นกระบี่จากสำนักกระบี่ 10 แห่ง พบว่าลักษณะของการถวายเป็นมงคล การขึ้นพรหม การรำไม้รำ และการต่อสู้ มีลักษณะเฉพาะตนในแต่ละสำนัก แต่มีบางลักษณะที่เป็นไปในทำนองเดียวกัน รูปแบบของการเล่นกระบี่ส่วนใหญ่มีรูปแบบเหมือนกันคือ เริ่มจากการถวายเป็นมงคล การขึ้นพรหม การรำไม้รำและการต่อสู้ แต่มีรูปแบบการเล่นบางประการที่เป็นลักษณะเฉพาะของการเล่นกระบี่ในแต่ละสำนัก เป็นส่วนที่เพิ่มขึ้นจากเดิม ได้แก่ การถวายเป็นมงคลเร็ว การขึ้นพรหมเร็ว เป็นต้น

เอนก ช้างน้อย (2530) ได้ศึกษาวิชากระบี่กระบองของสำนักดาบในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบวิชากระบี่กระบองของสำนักดาบต่าง ๆ กลุ่มประชากรคือ สำนักดาบที่สังกัดสมาคมกีฬาไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่เป็นสำนักดาบอิสระและเป็นชุมนุมในสถานศึกษา จำนวน 22 แห่ง ผลที่ได้คือ หลักปรัชญาที่สำคัญของแต่ละสำนัก เช่น "ยุติธรรม น้ำใจดี มีเมตตา พาพินัย" "ทำแต่พอหลาบปราบแต่พอจำ" "ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่ดีคือ การไม่มีศัตรู" "เหล็กสร้างคนกล้า วิชาสร้างคนฉลาด ปราชญ์สร้างคนดี" เป็นต้น รายนามบรมครูของสำนักต่าง ๆ ขั้นตอนในการแสดงในแต่ละสำนัก ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน มีแตกต่างกันบ้างเฉพาะในส่วนของการทำรำอาวุธ และได้ขอเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนากระบี่กระบอง เช่น ควรมีการอบรมศีลธรรมจรรยาแก่นักดาบ เพื่อให้สำนักดาบมีคุณธรรมประจำใจ เน้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการสืบทอดกระบี่กระบอง นอกจากนี้ได้มีการเสนอแนะให้มีการสัมมนาหาเอกลักษณ์ของวิชากระบี่กระบองในปัจจุบัน

**อำนาจ สายฉลาด (2536)** ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้ไสยศาสตร์และความเชื่อ โชคลางของ นักมวยระดับแชมป์ในการแข่งขันมวยไทย ตามการรับรู้ของนักมวย หัวหน้าคณะ และผู้ฝึกสอน โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ไสยศาสตร์และความเชื่อโชคลางของนักมวยระดับแชมป์ในการแข่งขันมวยไทย ตามการรับรู้ของนักมวย หัวหน้าคณะ และผู้ฝึกสอน กลุ่มประชากรเป็นนักมวย หัวหน้าคณะ และผู้ฝึกสอน จำนวน 55 คน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมนักมวยระดับแชมป์ในการแข่งขันมวยไทย มีการใช้ไสยศาสตร์และความเชื่อโชคลางอยู่ในระดับมากทุกด้าน สิ่งที่ ใช้มาก ได้แก่ การใช้ไสยศาสตร์ก่อนสวมมงคล และก่อนถอดมงคลออกจากศีรษะ รวมทั้งการใช้ผ้าประเจียด ผูกต้นแขน สำหรับด้านโชคลางนั้นพบว่า มีความเชื่อถึงโชคลางอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะความเชื่อ ที่ว่านักมวยต้องยิ้มแย้มแจ่มใสก่อนออกจากบ้าน และห้ามมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแข่งขัน

**ประมวล บัวทอง (2537)** ได้วิจัยเรื่อง พัฒนาการของกระบี่กระบอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ประวัติความเป็นมา และพัฒนาการของกระบี่กระบองตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ และเพื่อประมวลข้อมูลเกี่ยวกับกระบี่กระบอง โดยใช้วิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า กระบี่กระบองได้มีประวัติความเป็นมานานแล้ว มีพัฒนาการจากเรื่องของความเป็นไปในการทำสงคราม มาสู่ กิจกรรมการต่อสู้ป้องกันตัว กิจกรรมพลศึกษา กีฬา และกิจกรรมนันทนาการ ต่อมามีการบรรจุในหลักสูตรในชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา รวมทั้งมีการจัดตั้งเป็นสำนัก ชมรม ให้ผู้เรียนสามารถ เรียนได้โดยสมัครใจ สำหรับแนวโน้มในอนาคต ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า แนวโน้มของกระบี่กระบองจะได้รับการ พัฒนาลดลง เนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่างไม่เอื้ออำนวย เช่น ขาดความสนใจจากหน่วยงานของรัฐบาล ขาดครูที่มีความรู้ความสามารถด้านการสอนและเทคนิคต่าง ๆ ขาดองค์การรับรอง เป็นต้น

**สุจิตรา แสงหิรัญ (2537)** ได้ศึกษาความคิดเห็นของนิสิตที่เรียนวิชาวัฒนธรรมไทยที่มีต่อวิชา กระบี่กระบอง มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชากระบี่กระบองในด้านความเข้าใจ ความหมายของวิชากระบี่กระบอง ความสำคัญของวิชากระบี่กระบองในสังคมไทย วิธีการอนุรักษ์และ พัฒนา โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็นโดยอิสระ กลุ่มตัวอย่างได้แก่นิสิตที่เรียนวิชา วัฒนธรรมไทย ในภาคปลาย ปีการศึกษา 2537 จำนวน 77 คน ผลการศึกษาพบว่า นิสิตส่วนใหญ่ไม่รู้จัก ความหมายของวิชากระบี่กระบอง ในกลุ่มที่รู้จักกระบี่กระบองส่วนใหญ่รู้จักเพียงอาวุธกระบี่ และดาบสองมือ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชากระบี่กระบองส่วนมากเข้าใจว่าเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ความสำคัญของวิชา กระบี่กระบองต่อสังคมไทยส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า เป็นเอกลักษณ์ไทยและเป็นวัฒนธรรมไทยที่ควรรักษาไว้ วิธีการอนุรักษ์ได้แก่ การบรรจุลงในหลักสูตรตั้งแต่ประถมศึกษาถึงอุดมศึกษา จัดทำเอกสารและเผยแพร่ ทางสื่อมวลชน สำหรับการพัฒนาต้องการให้มีการจัดแข่งขันและมีการพัฒนาท่าทำให้มากขึ้น

**วิธีที่ ๓** (2539) ได้วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการเรียนการสอนนิชากระบี่ระบบของตาม การรับรู้ของผู้สอนและนักศึกษาในวิทยาลัยพลศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการเรียน การสอนนิชากระบี่ระบบของในวิทยาลัยพลศึกษา และเปรียบเทียบปัญหาการเรียนการสอนนิชากระบี่ระบบของ ในวิทยาลัยพลศึกษา ระหว่างผู้สอนนิชากระบี่ระบบของกับนักศึกษาในด้านต่าง ๆ 5 ด้าน โดยใช้แบบสอบถาม ความคิดเห็น อาจารย์วิทยาลัยพลศึกษาทั้งหมดทุกวิทยาลัยจำนวน 17 คน กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาวินิจฉัย วิทยาลัยพลศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงทั่วประเทศ จำนวน 320 คน ผลการวิจัยพบว่า ด้าน สภาพการจัดการเรียนการสอน วิธีสอนภาคทฤษฎีจะเป็นการบรรยาย โดยให้ความสำคัญในเรื่องประวัติและ ความสำคัญของอาวุธ ภาคปฏิบัติใช้วิธีการสาธิต วัตถุประสงค์ของการสอนคือ ให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ สอนได้ตามหลักสูตร สำหรับปัญหาการเรียนการสอนนั้นพบว่า ผู้สอนมีปัญหามากในด้านการประเมิน เจตคติของผู้เรียนที่มีต่อวิชากระบี่ระบบของ และผู้เรียนมีปัญหามากในเรื่องการได้รับความรู้จากจัดบรรยาย พิเศษ หรือการสาธิตกระบี่ระบบของจากผู้เชี่ยวชาญ เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการเรียนการสอนพบว่า นักศึกษา รับรู้ว่าประสบปัญหามากกว่าผู้สอนในด้านเนื้อหาการสอน และการดำเนินการเรียนการสอน

จากรายงานการวิจัยที่ผ่านมาจะพบว่า เรื่องที่วิจัยจะเป็นเรื่องของพัฒนาการของศิลปะการต่อสู้ ป้องกันตัวแบบไทย รูปแบบการแสดง รูปแบบการต่อสู้ และความคิดเห็นที่มีต่อศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว แบบไทย และกระบี่ระบบของ รวมทั้งปัญหาการเรียนการสอนนิชากระบี่ระบบของ ผลการวิจัยทั้งหมด พอสรุปได้ว่า ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวมีพัฒนาการมาจากเรื่องของการดำรงชีวิตในสมัยโบราณ มาสู่การเป็น กิจกรรมการออกกำลังกาย กีฬา อาชีพ และกิจกรรมนันทนาการ รูปแบบการแสดง และการต่อสู้ กระบี่ ระบบของส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน มีความเชื่อถือโศลกและไสยศาสตร์ในการต่อสู้มวยไทย สำหรับปัญหาการเรียนการสอนนิชากระบี่ระบบของ พบว่า ครูมีปัญหาเรื่องความสามารถในการสอนและการปลูกฝังทัศนคติของ นิชากระบี่ระบบของให้กับผู้เรียน และผู้เรียนประสบปัญหาในการเข้าใจและซาบซึ้งในคุณค่าของวิชากระบี่ ระบบของในแง่ของวัฒนธรรมไทย

#### ข้อมูลจากการสัมมนา

การสัมมนาครูผู้สอนนิชากระบี่ระบบของ จัดขึ้นโดยหน่วยศึกษานิเทศก์กรมพลศึกษา ระหว่าง วันที่ 1 - 3 ธันวาคม 2537 ณ ห้องประชุมกรมพลศึกษา จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนา 60 คน เป็นศึกษานิเทศก์ กรมพลศึกษา อาจารย์วิทยาลัยพลศึกษา อาจารย์กรมสามัญศึกษา สรุปข้อคิดเห็นจากผู้เข้ารับการสัมมนา ในด้านการอนุรักษ์และพัฒนา จำแนกตามกลุ่มผู้เข้าร่วมการสัมมนาได้ดังนี้คือ

#### กลุ่มที่ 1 ศึกษานิเทศก์กรมพลศึกษา ประจำเขตการศึกษา 1 - 4

แนวทางการอนุรักษ์พัฒนา ยึดหลักการสร้างจิตพิสัย 4 ประการคือ ให้เห็นคุณค่า สร้างค่านิยม



ชื่นชมทวงแทน และเน้นเห็นศรัทธา โดยมีวิธีการดังนี้

1. จัดโครงการฝึกอบรมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการสอน
2. รัฐบาลควรจัดสื่อการสอน เช่น หนังสือ คู่มือ วัสดุทัศน ให้แก่โรงเรียนต่าง ๆ
3. มีการจัดประกวดกระบี่กระบองภายในโรงเรียน ระดับจังหวัด ระดับประเทศ ให้มีความต่อเนื่องกันไป
4. ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กรรับผิดชอบด้านกระบี่กระบอง
5. มีการจัดตั้งชมรมกระบี่กระบองขึ้นในสถานศึกษาทุกระดับ
6. พัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสม ทันสมัย ให้เป็นที่ยอมรับ และควรมีการสืบเนื่อง ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงระดับมัธยมศึกษา
7. ให้อุปกรณ์การศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษาที่มีความสามารถ
8. ส่งเสริมการจัดนิทรรศการและกิจกรรมภายนอกสถานศึกษา
9. ให้ศูนย์วัฒนธรรมระดับจังหวัดมีส่วนสนับสนุนกิจกรรมกระบี่กระบองเป็นพิเศษ
10. กรมพลศึกษาควรจัดวันกีฬาไทยแห่งชาติ
11. มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กว้างขวาง

**หมายเหตุ** ในระยะแรกกรมพลศึกษาควรรับผิดชอบในด้านนี้ก่อน

## กลุ่มที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์กรมพลศึกษา ประจำเขตการศึกษา 5 - 8

แนวทางในการพัฒนาสรุปได้ดังนี้

1. **พัฒนาคน**
  - 1.1 ประการแรกคือครูผู้สอน ต้องมีลักษณะเป็นแบบอย่างที่ดี น่าเชื่อถือ มีความรู้จริง
  - 1.2 ผู้สนใจ ทำอย่างไรให้เกิดความสนใจทางบวก
  - 1.3 ชาวคนไทย ประชาชนทั่วไป สร้างให้เกิดความตระหนัก ทำไมเมืองไทย คนไทย ชาวคนไทย ไม่เรียนมวยไทย กระบี่กระบอง แต่คนเกาหลี เรียนเทควันโด ควรเรียนตั้งแต่ประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา
2. **อุปกรณ์**
  - 2.1 ต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับเพศและวัย
  - 2.2 จัดให้ปลอดภัย มีการหาเครื่องป้องกัน
  - 2.3 ควรมีแบบมาตรฐานไปในทางเดียวกัน
  - 2.4 เครื่องแต่งกายควรปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์

3. **หลักสูตร**

3.1 เน้นการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อตนเองได้ เป็นธุรกิจได้

3.2 มีมาตรฐานการเรียนรู้เลื่อนตามลำดับ เหมือนเรียนการป้องกันตัวสากล

4. **วิธีดำเนินการ**

4.1 มีการประชุมวิชาการ

4.2 มีการประมวลจุดเด่น จุดด้อยของวิชานำมาคุยกันระหว่างผู้สอน เพื่อหาทางปรับปรุง อาจต้องมีการวิจัย โดยคนนอกวงการกระบี่กระบอง

4.3 ควรมีการปรับการสอนตามสภาพการณ์ปัจจุบัน ยึดโบราณหมดไม่ได้

**กลุ่มที่ 3** **ศึกษานิเทศก์กรมพลศึกษา ประจำเขตการศึกษา 9 - 12**

แนวทางการพัฒนาสรุปได้ดังนี้

1. จัดเข้าในหลักสูตรพลศึกษาทุกระดับทั้งประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา (ให้สังเกตว่ากีฬาทุกประเภทที่ไม่เก่ง เพราะมาฝึกกันตอนที่นักเรียนอายุมากแล้ว)

2. จัดให้มีการประกวด แข่งขัน ในกีฬาทุกระดับ

3. อบรมครูผู้สอน

4. มีการผลิตสื่อการสอน เอกสาร คู่มือ ตำราทางกระบี่กระบอง

5. จัดหาทุนเพื่อการประชาสัมพันธ์ สื่อมวลชนทุกแขนง ตลอดปี

6. มีการตั้งชมรม ตั้งสำนัก สมาคมกระบี่กระบองให้ครบทุกพื้นที่ รวมทั้งในกรมพลศึกษา

7. มีการเผยแพร่ในต่างประเทศ

8. ปลุกฝังทัศนคติและผลักดันให้ผู้บริหารเห็นความสำคัญของวิชากระบี่กระบอง

**กลุ่มที่ 4** **ผู้สอนวิชากระบี่กระบองในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา**

ผู้สอนได้สรุปปัญหาที่พบ และแนวทางการพัฒนาดังนี้

**ปัญหา**

1. ครูผู้สอนขาดความรู้ ขาดทักษะ ขาดความชำนาญ ขาดความมั่นใจในการสอน และขาดทัศนคติที่ดีต่อวิชา

2. นักเรียนมีความเข้าใจผิดในวิชากระบี่กระบอง

3. สื่อการสอนมีน้อย แหล่งให้บริการความรู้มีน้อย

4. ผู้บริหารไม่เห็นคุณค่า ไม่เห็นความสำคัญ

### แนวทางการพัฒนา

1. จัดอบรมครูผู้สอนให้มีความรู้ และควรให้การอบรมต่อเนื่อง
2. ต้องสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ควรใช้ระเบียบกระทรวงแห่งการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียน
3. จัดกิจกรรมระเบียบกระทรวงให้บริการแก่ชุมชน
4. แสดงความสามารถให้ผู้บริหารเห็นความสำคัญของวิชา
5. ส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความสามารถ
6. ปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับศาสนา และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น

### กลุ่มที่ 5 อาจารย์ผู้สอนระเบียบกระทรวงในวิทยาลัยพลศึกษา

1. ประชุมผู้บริหารให้เห็นคุณค่า และความสำคัญของวิชาระเบียบกระทรวง
2. พัฒนาครูผู้สอนให้มีความสามารถ และการสอนเป็นไปในแนวทางเดียวกัน
3. ควรจัดให้มีการเปิดสอนต่อเนื่อง เช่น
 

|                  |       |                            |
|------------------|-------|----------------------------|
| ระเบียบกระทรวง 1 | เรียน | ระเบียบ ดาบ                |
| ระเบียบกระทรวง 2 | เรียน | พลอง ง้าว                  |
| ระเบียบกระทรวง 3 | เรียน | ระเบียบกระทรวงชั้นสูง      |
| ระเบียบกระทรวง 4 | เรียน | กลยุทธ์การฝึก และการจัดการ |
4. ควรจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น ชมรม
5. จัดการแข่งขันระเบียบกระทรวงอย่างต่อเนื่อง
6. จัดศูนย์การศึกษาทางด้านระเบียบกระทรวงโดยเฉพาะ

สรุปข้อมูลจากการสัมมนาครั้งนี้พบว่าผู้เข้าร่วมการสัมมนาจะให้ความสำคัญกับการมีหน่วยงานที่รับผิดชอบวิชาระเบียบกระทรวงโดยเฉพาะ เพื่อพัฒนาหลักสูตรและผลิตสื่อการสอน รวมทั้งจัดกิจกรรมเสริมอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ควรมีการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง